

איגוד לשכות המסחר

ארגון הגג של המגזר העסקי החופשי בישראל

10

**אבני יסוד
למדיניות
כלכלית נכונה**

מאת: עו"ד אוריאל לין

דברי פתיחה:

נשיא איגוד לשכות המסחר, עו"ד אוריאל לין 5

1. תרומת השקל החזק:

לשקל החזק יתרונות רבים למשק ולכלכלה, וכן, מדוע אסור לבנק ישראל לרכוש דולרים או מטבע זר אחר על מנת להחליש את השקל: רכישות כאלה עולות הון תועפות; גורמות הפסדים לבנק; מקטינות את הכנסות המדינה; ומעלות את מחיר היבוא בהיקף של כ־10 מיליארד דולר. 9

2. עידוד השקעות הון בישראל:

כיצד חוק עידוד השקעות הון, האמור לעודד השקעות, ועולה לנו כמעט 8 מיליארד ש"ח בשנה, הוא חוק שקבלת ההטבות על פיו כלל אינה מחייבת השקעות הון; וכיצד הפך בגרסתו הנוכחית לחוק המעודד פיטורי עובדים וצמצום קווי ייצור. 17

3. מדיניות נמשכת של אנטי צמיחה:

מדיניות חקיקה נמשכת של אנטי צמיחה, שבסופו של תהליך תשחק את המגזר העסקי ותגרור את המשק כולו לצמיחה שלילית. מבול של הכבדות ועלויות נוספות פרי חקיקה המושתתות על המגזר העסקי והפוגעות ישירות במנוע הצמיחה העיקרי: המוטיבציה של יזמים ובעלי עסקים לבנות ולפתח עסקים בישראל. 23

4. האשליה הגדולה:

התפיסה כי העלאת מסים תגדיל את הכנסות המדינה ותצמצם את הגירעון התקציבי שגויה. תוספת מס רק תפגע בצריכה, תחליש את המוטיבציה לפתח עסקים ותגרום לנסיגה בהכנסות המדינה. 35

5. שינוי מבני במגזר הציבורי:

השינוי החשוב ביותר במבנה המשק, עמו לא מתמודדת ההנהגה הכלכלית, על אף הקלות היחסית הכרוכה בביצועו, הינו שינוי במבנה המגזר הציבורי. במקום פיטורי עובדים נקודתיים, תכנית רב שנתית שתאפשר ללא פיטורים, בלימת הגידול היחסי של המגזר הציבורי לעומת קצב גידול האוכלוסייה. 41

6. הפתרון להוזלת מחירי המזון:

רוצים להוריד את יוקר המחיה אך טומנים את הראש בחול. הפחתת מחירי מוצרי המזון לא תושג מבלי שיבוטלו כליל מכסי המגן על יבוא מוצרי מזון ויזפחתו משמעותית מכסי המגן על יבוא גידולים חקלאיים. 47

7. הדרך הנכונה לעיצוב תקציב המדינה:

עיצוב נכון של תקציב המדינה מחייב שורת דיוני יסוד, קודם שהצעת התקציב מוגשת לאישור הממשלה על ידי משרד האוצר. 53

8. מחיר השירותים המונופוליסטיים:

שבירת המונופולים המוחלטים שבבעלות המדינה תושג רק בדרך של תחרות אמת ולא בדרך של הפרטה. הפרטת נמלי הים עלתה למדינה כסף רב, אך לא השיגה דבר. הקמת רציפי ים חדשים והקמת תחנות כח פרטיות לייצור חשמל הכרחיים על מנת להוריד את מחיר השירותים המונופוליסטיים הניתנים על ידי המדינה. 59

9. צינוור עושק מס הארנונה:

מסי ארנונה מועלים, ללא אישור הכנסת, על כלל הציבור ועל המגזר העסקי במסלול ירוק, דרך משרדי הפנים והאוצר; על שום חריגות שכר במגזר הציבורי וחוסר היעילות של הרשויות המקומיות. 67

10. העלאת התוצר לנפש – יעד בר השגה:

שילוב של מדיניות עידוד יציאה לעבודה יחד עם מדיניות המאפשרת לכוחות היצירתיים במגזר העסקי להניע את צמיחת המשק, תגדיל את התוצר לנפש ואת משאבי המדינה. 73

עשר אבני יסוד למדיניות כלכלית נכונה

נוכח מערכת הבחירות לכנסת הנוחתת מחדש על עם ישראל והויכוחים הבלתי פוסקים מה צריכה להיות המדיניות הכלכלית שתוביל שוב את המשק לשגשוג ויצירת מקומות עבודה, יש לעצב כבר היום את אבני היסוד של מדיניות כלכלית זו.

בעשור האחרון, בין השנים 2003–2013, הצליח המשק הישראלי להגיע לשיעורי צמיחה מרשימים: התמ"ג עלה ב־52% ל־1,049 מיליארד ש"ח, והתוצר העסקי עלה ב־60% ל־785 מיליארד ש"ח. אך אנו מאבדים תנופה זו עקב שטף חקיקה, המעלה תמידית את נטל ההכבדות על המגזר העסקי ופוגע קשות במוטיבציה לעשות עסקים בישראל.

לכלכלה הישראלית היכולת להגיע לשיעורי צמיחה גבוהים מאלה שהושגו בעשור הקודם. כדי להשיג זאת, יש לגבש מדיניות כלכלית קוהרנטית תומכת מגזר עסקי, המחייבת את כל זרועות השלטון, כולל הכנסת, והמציבה את מיצוי הפוטנציאל העסקי שלנו כיעד מרכזי, תוך שילובה עם אחריות חברתית. כאשר צמיחת המשק תחלחל אל כל שכבות האוכלוסיה, היא תהפוך גם ליעד חברתי ערכי.

בתחומים רבים מדי, אנו כלואים בתפיסות יסוד מיושנות ומיתוסים שכלל לא עומדים במבחן המציאות. אנו צריכים להשתחרר מאותם מיתוסים ומהחשיבה המיושנת ולהבין לעומק את מבנה המשק וכיווני התפתחותו. רק מעטים מהשרים והכלכלנים מודעים לנתוני הבסיס של מבנה המשק. כל אימת שאני מפנה את תשומת ליבם לנתוני התעסוקה, הגידול בכח האדם והחלוקה המגזרית, הם מופתעים מאוד.

הדעה הרווחת היא כי התעשייה מייצרת מקומות עבודה חדשים. אך לא כך הדבר. בעשר השנים האחרונות מגזר התעשייה כולו, כמעט ולא הוסיף מקומות עבודה.

יצירת מקומות עבודה הינו היעד הראשון בחשיבותו בכל כלכלה. חוסנה של החברה יושג אם נדע להתמיד ביצירת מקומות עבודה; להגדיל את השתתפות האוכלוסייה בכח העבודה ולהעניק תנאי שכר ועבודה הולמים, תוך צמצום הפערים בין הנהלות החברות לבין ציבור העובדים בכללו. יעד זה הוא בר השגה אם יוצרים משק שהצמיחה בו מתמשכת.

אפשר להפחית את נטל המסים וגם את העלויות המושתות על המגזר העסקי על ידי המונופולים המוחלטים שבבעלות המדינה: חשמל, מים, נמלים ותעופה; אין להעניק הטבות מס מופלגות למי שאינו מייצר השקעות חדשות ואינו יוצר מקומות עבודה חדשים; בנק ישראל אינו צריך לרכוש מטבע זר כדי להחליש את השקל. מעורבות זו, מאז שהונהגה, עלתה למדינה לא פחות מ־27 מיליארד ש"ח, הוצאה שניתן היה למצוא לה שימושים טובים יותר; הפחתת מכסי המגן הדרקוניים על יבוא מוצרי מזון וגידולים חקלאיים תגביר את התחרות מול רמות המחירים בשוק המקומי, ושוק המזון יוצב בפני תחרות אמת. המשק הישראלי התייעל דווקא עם ישום מדיניות החשיפה.

מספר העובדים במגזר הציבורי צומח בקצב כמעט כפול מגידול האוכלוסייה. אנו חוזרים לסיפור השמן והרזה, ועורקי השמן מתחילים להיסתם. זוהי מגמה מסוכנת מאוד של שינוי מבני שניתן ושיש לשנותה. ניתן להקטין את הגודל היחסי של המגזר הציבורי ללא פיטורים, תוך רענון המגזר הציבורי כולו ומתן הזדמנויות טובות יותר של קידום אישי לאלה העובדים בשירות הציבורי, לרוחב כל המגזר הציבורי.

נטל המסים חייב להיות שוויוני ככל האפשר. אי אפשר להעניק לקבוצה מצומצמת הטבות מס מופלגות, ומנגד להעלות את נטל המס על כלל המגזר העסקי.

היו לנו הישגים מרשימים בעשור החולף, שהפכו את ישראל למדינה בעלת כלכלה חזקה. עלינו להמשיך בכך ובתנופה מחודשת, והתשובה מצויה במגזר העסקי החופשי. מגזר זה אינו זקוק לשום תמיכה מהמדינה והוא אף אינו זקוק להגנות. הכיוון צריך להיות הפוך – שחרור המגזר העסקי מהכבדות לא הוגנות ולא מאוזנות, המוטלות עליו מכח חקיקה או פסיקה, וחשיפתו ללא חשש בפני תחרות פנימית ועולמית.

אנו דנים במנועי צמיחה, אך אטומים מכדי להבין כי מנוע הצמיחה האמיתי אינו טמון בתמיכות כספיות מן המדינה אלא בריסון וצמצום מגמת ההכבדות הבלתי פוסקת על המגזר העסקי, כמו: מטר בלתי פוסק של חוקי עבודה (משנת 2000 בוצעו כ־140 תיקוני חקיקה ראשית וחוקים חדשים), אין חוק המציין מהן חובות העובד ומהן זכויות המעסיק; חוקי סביבה המטילים את עיקר האחריות על המגזר העסקי; חוקי הגנת צרכן קיצוניים המשחררים את הצרכן מכל אחריות; פליליזציה של תחום הניהול העסקי; מעורבות שלטונית רגולטורית ההולכת ומתעצמת וביורוקרטיה חונקת. בלימת מגמות אלה וריסון הם מנועי הצמיחה האמיתיים.

בחברת זו תמצאו שורה של מאמרים, המסבירים את מדיניות האיגוד בעשרה תחומים מרכזיים הנוגעים לניווט כלכלת המשק.

אפשר לעשות את השינוי המיוחל הן בראיה משקית והן בראיה חברתית.

אדגיש, הכתוב אינו מבוסס על ראייה אקדמית נוחה. הוא מבוסס על ניסיון שנצבר, תוך נטילת אחריות ביצוע בתפקידי ניהול במגזר העסקי, בשירות הציבורי, בכנסת ישראל ובייצוג ארגוני מעסיקים.

תוכן העניינים הרצוף מהווה את פירוט התחומים המרכזיים בהם דרוש השינוי שיוביל לחיזוק הכלכלה בישראל והמשך צמיחתה.

תל אביב, ינואר, 2015

1 תרומת השקל החזק:

לשקל החזק יתרונות רבים למשק ולכלכלה, וכן, מדוע אסור לבנק ישראל לרכוש דולרים או מטבע זר אחר על מנת להחליש את השקל: רכישות כאלה עולות הון תועפות; גורמות הפסדים לבנק; מקטינות את הכנסות המדינה; ומעלות את מחיר היבוא בהיקף של כ־10 מיליארד דולר.

היצוא הישראלי אוריאל לין

הדרך לסייע ליצוא אינה החלשת השקל

« מאז שד"ר קרנית פלוג נכנסה לתפקידה כנגידת בנק יש"ר ראל, מופעלים עליה לחצים, כמעט באופן תמידי, לנקוט אמצעים מוניטריים כדי להחליש את השקל הישראלי מול המט"ב בעות המובילים בעולם.

השאלה הנשאלת היא אם אכן פלוג ובנק ישראל הם אלה שאי-מורים וצריכים לתת את התשובה להתחזקות השקל, בראייה ארוכת טווח ובתפישה עקרונית, שכן הכל יודעים שגם במגמות הכלליות יש תנודות לא מועטות כלפי מטה ומעלה. נראה לי כי הלחצים המו"פעלים על בנק ישראל ועל פלוג, לתת מענה לשאלת התחזקותו של השקל, מופרזים ומהווים ניסיון להתמודד עם הבעיה בדרך הקלה. הבעיה המרכזית של שקל חזק או דולר חלש טמונה בכך שהיא משפיעה על רווחיות היצוא של מוצרי התעשייה. בניהול נכון של כלכלה לאומית חשוב לאמוד את הנזק מול המחיר שאותו מוכנים לשלם כדי לפתור את הבעיה. ובכן, ככל שפתרון הבעיה נתון בידי בנק ישראל, מצויים בידו שני אמצעים בדוקים: הורדת ריבית הבנק על השקל ורכישת דולרים. ולא רק סתם רכישת דולרים – אלא רכישה מסיבית של דולרים.

המחיר שאנו משלמים על השימוש באמצעים אלה הוא עליית מחירי הדירות בישראל וההפסדים שנגרמים לבנק ישראל כתוצאה מרכישה מסיבית של דולרים. עד היום הפסדים נצברים אלה מוע"רכים ב-47 מיליארד שקל. בחישוב שנתי, פעילות רכישת הדולרים מוערכת בהפסד של 3 מיליארד שקל, שזהו ההפרש בין הריבית המשולמת על איגרות החוב לבין הפסדי השער והריבית המשולמת על הפיקדונות בדולרים. מחיר לחלוטין לא מבוטל.

מ-2009 ועד תום 2012, יצוא הסחורות מישראל עלה מרמה של 46.8 מיליארד דולר לרמה של 62.3 מיליארד דולר. בטווח של ארבע שנים זוהי עלייה משמעותית שהושגה על אף התחזקות השקל, ואף שב-2012 מסתמנת ירידה קלה ביצוא הסחורות לעומת 2011. במאזן של יצוא סחורות מול יבוא סחורות צברנו גירעון של 9.3 מיליארד דולר. (נתונים סופיים של 2013 עדיין לא פורסמו).

קרנית פלוג. רכישת הדולרים עולה לנו ביוקר צילום: אוליבייה פיטוסי

ואולם, אין לנו גירעון במאזן המסחרי של המדינה, שכן ב-2009-2012 יצוא השירותים עלה מ-22.5 מיליארד דולר ל-30.9 מיליארד דולר, ובמאזן של יצוא השירותים לעומת יבוא השירותים יש עודף של 9.8 מיליארד דולר. כאשר משכללים יחד את נתוני המאזן של הסחורות והשירותים, התוצאה היא שאין לישראל גירעון במאזן התשלומים.

כשאנו אומדים את המאזן המסחרי המאוזן של ישראל מול המחיר שאנו משלמים כדי להחליש את השקל, חייב להינתן מענה ברור אם מחיר זה, של השימוש באמצעים מוניטריים, אכן מוצדק. יצוא סחורות ומוצרי תעשייה מישראל אכן ראוי שיגדל ויש לו את כל הפוטנציאל והיכולת לגדול. הוא חשוב לא רק לתעשייה אלא למגזר העסקי כולו. ואולם, הדרך הנכונה אינה במתן סיוע ליצוא התעשייתי. הדרך הנכונה היא במניעת הנזקים הנגרמים למגזר התעשייתי על ידי רשויות המדינה עצמן.

הריכוזיות במשק אינה טמונה רק במגזר העסקי פרטי. הריכוזיות השוחקת את המגזר העסקי טמונה דווקא במונופולים המוחלטים שבבעלות המדינה ורשויות השלטון: גובה מס הארנונה המוטל על התעשייה ברמה מופרזת וחסרת הצדקה; תעריפי החשמל הגבוהים; שירותי נמל יקרים ובלתי יעילים; מחירי התובלה ברכבת; תעריפי האגרות ברשות שדות התעופה; עומס אדיר של חוקי עבודה, חוקי צרכנות וחוקי הגנת הסביבה.

זהו חלק מהעלויות המושתות על התעשייה על ידי המונופולים המוחלטים, שעמן מסרבות רשויות המדינה להתמודד התמודדות אמת. אם רשויות המדינה היו אוזרות עוז, מפסיקות את ההתרפיסות בפני הוועדים החזקים ובולמות את גובה העלויות המושתות על התעשייה, כושר התחרות של התעשייה הישראלית היה עולה פלאים וגם היצוא התעשייתי היה גואה, מבלי שנשלם מחיר כבד הנגרם כתוצאה מהצעדים המופעלים על ידי בנק ישראל.

הכותב הוא נשיא איגוד לשכות המסחר

המחדל של רכישת הדולרים / אוריאל לין

שקל חזק אינו קללה אלא יתרון עצום

אבל נוכח ההפסדים האדירים חשוב לעצור רגע ולחשוב היטב - האם המשכת המדיניות לרכישת הדולרים היא אכן הדרך הנכונה לשיפור כושר התחרות של המשק. עקרונית, שקל חזק אינו גרוע לכלכלת ישראל. בשקל חזק יש הרבה ברכה למשק. בשנת 2013 ייבאנו לארץ סחורות ושירותים בסך כולל של 91.418 מיליארד דולר. עבור יבוא זה המשק שילם פחות במטבע-חוץ. בתוך היבוא כלולים גם מוצרי אנרגיה, חומרי-גלם, מוצרי ביניים ומוצרי צריכה - שכולם עלו לנו פחות. שקל חזק מפחית את העלויות בכל רכיב של הוצאות אלה, ומה שעוד חשוב - שקל

בנק ישראל צבר עד היום הפסדים של יותר מ-47 מיליארד שקל. בשנת 2013 הפסדיו של בנק ישראל הסתכמו ב-8.6 מיליארד שקל. מאז שנת

2008, החל בנק ישראל ברכישה מאסיבית של דולרים כדי להחליש את השקל ולחזק את כושר התחרות של היצוא הישראלי. ההפסדים הישירים שגרם המהלך הזה עד היום מסתכמים ב-26.4 מיליארד שקל. זהו סכום עצום. במדינת ישראל נהרגים על סכומים פחותים בהרבה מהפסדים מצטברים אלה.

בנק ישראל הוא הבנק של ממשלת ישראל, אך הוא גם הבנק של כולנו. אם הבנק מפסיד, כל תושבי המדינה מפסידים, ואסור שנשלה את עצמנו. לא מדובר בהפסדים על הנייר בלבד, כפי שטוענים מפעם לפעם, אלא בהפסדים ממשיים בנקודת-זמן נתונה. יתר על כן, אין שום ביטחון שהפסדים אלה לא יעמיקו אף יותר, עקב היחלשות הדולר, והריבית שבנק ישראל משלם על מנת לממן את הרכישות האלה.

על אף הפסדיו, בנק ישראל מצוי כל הזמן תחת לחצים בלתי-פוסקים מצד המגזר העסקי וגורמי ממשל - להמשיך ולרכוש עוד ועוד דולרים. המהלכים לרכישת דולרים מתבצעים היום בישראל כמעט באופן אוטומטי, בעקבות שתי הנחות-יסוד: הראשונה, ששקל חזק הוא רע לכלכלת ישראל; השנייה, שהדרך הנכונה לחיזוק כושר התחרות של היצוא הישראלי היא מדיניות מוניטרית של רכישת דולרים, כל אימת שהדולר נחלש.

במציאות הגלובלית של היום, עלינו להבין את מה שכבר היינו צריכים ללמוד לפני שנים: מדיניות זו של המשך רכישה מאסיבית של דולרים על מנת להחליש את השקל, לא צלחה ולא תצלח. בנק ישראל הוא הבנק של ממשלת ישראל, אך הוא גם הבנק של כולנו. אם הבנק מפסיד, כל תושבי המדינה מפסידים, ואסור שנשלה את עצמנו

המושתות על המגזר העסקי כולו, ובעיקר בתחומים שהם בשליטת הממשלה עצמה. משרד האוצר, יחד עם משרדי הממשלה האחרים ועם תמיכה ברורה של משרד ראש הממשלה, חייבים להתמודד בנחישות וברצינות בהורדת העלויות המושתות על המגזר העסקי. במשק שלנו מוטלות עלינו שלל עלויות מופרזות ההולכות ותופחות, כתוצאה מניהול של גופים המצויים ישירות בתחום אחריות הממשלה.

עלויות על המגזר העסקי

הרגולציה המופרזת עולה הון למגזר העסקי. גם תוכנית ה־RIA (Regulatory Impact Analysis), שאותה אימצה הממשלה, תדרוש זמן ארוך מדי כדי להגיע לתוצאות, ומעוררת סימני־שאלה רבים (ה־RIA הוא הליך לבחינת ההשלכות של כל הצעת חוק ורגולציה על התעשייה, החברה והסביבה, ולבדוק חלופות להקלת הנטל. רוב מדינות ה־OECD אימצו מודלים שונים של RIA, אך בישראל אישורו תקוע בממשלה).

תעריפי החשמל גבוהים מאוד נוכח היתר המדינה לחברת החשמל לבצע עודף הפרשות מעבר לנדרש על־פי חובותיה, לזכויות הפרישה של העובדים. היסוסים, דחיות, וכן תחנות־כוח גדולות מעלים אף הם את תעריפי החשמל.

מסי הארנונה גדלים ללא הרף על מנת לממן את חוסר היעילות והבזבזים ברשויות המקומיות; נמלי הים מציעים שירותי תשתית בתעריפים גבוהים; וכך גם באשר לשירותי הרכבת בכל הקשור להובלת מטענים; ואלה הם רק מעט דוגמאות היכן ועם מה צריכה להתמודד הממשלה כדי להפחית משמעותית את העלויות המושתות על המגזר העסקי. זו אמנם דרך הרבה יותר קשה. זו לא הדרך הקלה של דרישה מבנק ישראל להמשיך לרכוש דולרים ולגרום הפסדים לתושבים, אבל זו הדרך הנכונה שעל פיה צריכה לצעוד הממשלה, כדי לבצע את אחריותה כלפי הציבור. ●

חזק מגביר את כוח־הקנייה של העובדים, בלי לבצע העלאות שכר נוספות. כמו כן, בתנאי תחרות הולמים, של פתיחת המשק לתחרות, חוזקו גם מוזיל את שלל מוצרי הצריכה לציבור הרחב.

לפיכך, שקל חזק אינו קללה אלא יתרון עצום. כאשר הכלכלה חזקה, גם המטבע המקומי של אותה כלכלה הוא חזק. עוד לא נמצא יצור כזה, כלכלה חזקה עם מטבע חלש.

בשנת 2013 היה לישראל עודף בסחר החוץ של כ־3 מיליארד דולר. זו גם אחת הסיבות לכך שהשקל הוא מטבע חזק. אם נגדיל את העודף בסחר החוץ, השקל ימשיך ויתחזק כהליך בלתי־נמנע. יותר מטבע־חוץ יגיע לארץ ופחות מטבע־חוץ ישולם לגורמי חוץ. גם האקזיטים המרובים של המדינה, ברמה הגבוהה בעולם יחסית לגודל האוכלוסייה, מזרימים אלינו הרבה מטבע־חוץ.

מדובר במעגל־קסמים – החלשה מלאכותית של השקל, שלא על־פי תנאי הכלכלה האמיתיים בעולם, אלא מכוח רכישת דולרים על־ידי בנק ישראל, תגרום להמשך התחזקות השקל, ואז נצטרך שוב להגדיל את היקף רכישת הדולרים. במציאות הגלובלית של היום, עלינו להבין את מה שכבר היינו צריכים ללמוד לפני שנים: מדיניות זו של המשך רכישה מאסיבית של דולרים על מנת להחליש את השקל, לא צלחה ולא תצלח. לא בראייה אנליטית־תיאורטית וגם לא במבחן הניסיון האמפירי. חיזוק כושר התחרות שלנו אינו יכול להיות מושג באמצעות רכישות דולרים, אלא בצד ההוצאה. במקום שבו ההתמודדות היא קשה יותר. משמעות הדבר היא – הורדת העלויות

הכותב, עו"ד, הוא נשיא איגוד לשכות המסחר

שער הדולר / אוראל לין

תפסיקו לבנות, לא נורא שהשקל מתחזק

« לא הכל גרוע כל כך בשקל החזק, שצדו ההפוך הוא הדולר החלש. התחזקות השקל אינה קללה מוניטרית או פיננסית שנחתה לפתע על כלכלת ישראל. בוויכוח המתקשר בשאלה מה צריכה הממשלה לעשות כדי להגן על השקל, ראוי שנראה את הדברים בפרופורציות הנכונות. אולי יש מקום להעניק הגנה ליצואנים, אך הגנה זו צריכה להיות מדודה ומידתית. סך היצוא של ישראל (מוצרים ושירותים) ב-2008 היה 80.4 מיליארד דולר. באותה שנה היה סך היבוא 84.2 מיליארד דולר. כאשר השקל מתחזק, ההוצאה הלאומית על מרכיב הדולר ביבוא פוחתת, וזהו ללא ספק חיסכון במונחים של המשאבים הלאומיים שלנו. היצוא הישראלי של מוצרי תעשייה מתחלק לשלושה גושים עיקריים: אירופה (36%), ארה"ב (33%) ואסיה (20%). חלק חשוב מהיצוא הישראלי אינו בדולרים. הוא מתבצע ביורו. גם מדינות אירופיות שאינן חלק מאזור היורו מנהלות את עסקיהן ביורו.

מרבית היצואנים הישראליים הם גם יבואנים. הערך המוסף המקומי של מוצרי היצוא שלהם רחוק מלהיות 100%. חלק גדול ממרכיב היצוא הוא יבוא חומרי גלם, מוצרי ביניים ואנרגיה. באופן גורף ניתן לומר שהערך המוסף המקומי של התעשייה המקומית הוא 50% בממוצע. אם כן, מרכיב היבוא

התחזקות השקל פוגעת במקטע צר מאוד של הכלכלה. הגנה על שער הדולר, אם תינתן, חייבת להיות סלקטיבית ולתקופה מוגבלת

לאותם יצואנים מוזל באופן ניכר. חלק גדול מהיצואנים שלנו הם גם יבואנים נטו. הם לא מייבאים לשם יצוא. הם מייבאים מוצרים מוגמרים או חומרי גלם עבור השוק המקומי. כשהשקל חזק, רווחיהם בשוק המקומי עולים אף הם. בדרך זו, ירידת הכנסותיהם כתוצאה מהשקל החזק מתורגמת גם לעליית הכנסותיהם בשוק המקומי.

שקל חזק משמעותו גם עלייה בכוח הקנייה של הציבור. אמנם לא הכל מתורגם לירידת מחירים, אך חלק גדול כן. התחרות בין היבואנים מבטיחה רמת מחירים סבירה וגם הורדת מחירים. כאשר השקל מתחזק, המעסיקים מעלים ריאלית את השכר מבלי להעלות את עלויות העבודה. כוח הקנייה של השכירים עולה אף הוא ריאלית, וכך התחזקות השקל מקוזת איומים של אינפלציה.

אחת הבעיות המרכזיות בכלכלת ישראל היא שיותר מדי שנים התרגלנו לפנות בתביעות למדינה כדי לפתור בעיות בתחום המגזר העסקי. שווייץ נהנתה שנים רבות ממטבע חזק ואף אחד שם לא חשב שהוא צריך לפנות בתביעה למדינתו כדי שתגן עליו.

התחזקות השקל אינה תופעה חדשה. אנו חיים עמה כבר קרוב לשנתיים. חייבת להיות תקופת הסתגלות. המאמצים בתקופת ההסתגלות צריכים להיות מופנים לפתיחת שווקים חדשים או להרחבת שווקים קיימים, שאינם מושפעים מחולשת הדולר. בתמונה הכוללת, התחזקות השקל פוגעת במקטע מאוד צר של הכלכלה הלאומית. הגנה על שער הדולר, אם תינתן, חייבת להיות מאוד סלקטיבית ולתקופה מוגבלת. היא צריכה להינתן רק במקרים שבהם הערך המוסף המקומי של היצוא עולה על 60%, כמו למשל בתעשיית השירותים.

בכל מקרה, בין שאנו עוסקים באפשרות של מתן ביטוח שער ליצואנים, כולל יצוא שירותים, ובין שאנו קובעים שער חליפין שונה לעסקות מט"ח לטווח קצר, המהלכים חייבים להיעשות רק לתקופת הסתגלות קצובה.

הכותב הוא נשיא איגוד לשכות המסחר

2 עידוד השקעות הון בישראל:
כיצד חוק עידוד השקעות
הון, האמור לעודד השקעות,
ועולה לנו כמעט 8 מיליארד
ש"ח בשנה, הוא חוק שקבלת
ההטבות על פיו כלל אינה מחייבת
השקעות הון; וכיצד הפך בגרסתו
הנוכחית לחוק המעודד פיטורי
עובדים וצמצום קווי ייצור.

מאחורי המסכה של חוק עידוד השקעות הון

/ עו"ד אוריאל לין

התרפסות בפני ענקי התעשייה

של עידוד השקעות הון, אלא חוק שאמור לעודד את היצוא התעשייתי. במבנה החוק יש שתי הטבות יסוד: מענקים והטבות־מס. המענקים ניתנים עבור השקעת הון במפעל תעשייתי באזורי הפריפריה בשיעור 20% מערך ההשקעה. הטבות־המס ניתנות לכל מפעל תעשייתי שהצליח לייצא 25% מכלל מחזור המכירות.

אסביר את היחס האמיתי בין השניים: בנובמבר 2010 קיבלתי מכתב מנגיד בנק ישראל לשעבר, סטנלי פישר, שבו הוא ציין כי בשנת 2009 הסתכמו המענקים ב־500 מיליון שקל בלבד, בעוד הטבות־המס היו 6 מיליארד שקל. כלומר, שווי הטבות המס הוא פי 12 מאשר המענקים. יחס זה מצביע על מהותו האמיתית של חוק עידוד השקעות הון כיום: עידוד גדול של היצוא התעשייתי; ועידוד מצומצם מאוד של השקעות הון באזורי הפריפריה.

אלא שהבעיה חמורה יותר. החוק עלול לעודד דווקא צמצום השקעות הון, סגירת קווי ייצור ופיטורי עובדים. מפעל תעשייתי שמייצא רק 10% מהמחזור, ישקול לסגור קווי ייצור לשוק המקומי, וכך יגיע למצב שבו הוא יעמוד בדרישת יצוא של 25%, וייהנה מהטבות־מס מפליגות.

בחוק יש גם התחכמות לא מכוונת של מדינת ישראל. על־פי אמנת ארגון

בשנת 1963, עם התעצמות מעורבותה של ארצות־הברית במלחמת וייטנאם, כתב המשורר בוב דילן את אחד משיריו הנפלאים, שבו חזר ושאל "כמה פעמים

האדם ימשיך להפנות את ראשו, מעמיד פנים שהוא כאילו לא רואה" (תרגום חופשי). אם נעשה היום פרפראזה על שאלה זו, נחזור ונשאל: עוד כמה מיליארדי שקלים צריכה המדינה לשפוך כדי ששרי האוצר, הפקידות הבכירה באוצר וחברי ועדת הכספים של הכנסת יבינו שחוק עידוד השקעות הון במתכונתו הנוכחית הוא כישלון חרוץ, שיש בו הולכת שולל, התחכמות מגוחכת ועושק של מאות אלפים למען יחידים?

החוק הוא כישלון חרוץ משום שהוא לא מביא לשום תוצאה בעלת ערך או משמעות במישור הלאומי. החוק לא סייע ולא מסייע לצמצם פערים בין הפריפריה למרכז. אחד הרוחות האחרונים של בנק ישראל מצביע על התרחבות הפער בין הפריפריה למרכז בשנים האחרונות. החוק גם לא סייע להגדיל את היצוא התעשייתי, להיפך היצוא ירד. בשנת 2011 הסתכם יצוא מוצרי תעשייה ב־49,518 מיליון דולר, ובשנת 2013 הוא ירד והסתכם ב־48,896 מיליון דולר. יש בחוק הזה הולכת שולל. הוא לא חוק

באצטלה של השגת מטרות על-לאומיות

מנגד, תוך התעטפות באצטלה של השגת מטרות על-לאומיות, שופכים מיליארדים בדמות הטבות־מס על מספר חברות בודדות. שוו בנפשכם שהטבות־המס האלה היו זורמות כולן לפריפריה, ורק כנגד ביצוע השקעות הון באמת – מה אז הייתה יכולה להיות השפעת החוק?

מכאן מתבקשת השאלה: כיצד ומדוע נוצר חוק כה גרוע ומפלה. נראה, כי הגישה של התרפסות בפני ענקי התעשייה והתפיסה ש"להם מגיע יותר", והשימוש החוזר והמטעה בשם "חברות בינלאומיות", יצרו מנטליות שהביאה ליצירת חוק כה כושל.

החוק נבנה על בסיס של תפיסה פשטנית וקריטריון מרכזי ודינמי: יצוא של 25% מכלל המחזור בכל אחת משנות המס. אבל הפתרון הפשוט, על אף קסמו, הוא לא תמיד הפתרון הנכון. חמור יותר הוא חוסר היכולת של מקבלי ההחלטות היום להבין את מבנה המשק ואת כיווני התפתחותו; וחוסר יכולתם לא לחזור על השגיאות ההיסטוריות שכבר נעשו הרבה פעמים בעבר ובהרבה ארצות. בעוד שבשלוש השנים האחרונות יצוא

מוצרי תעשייה לא צמח, דווקא יצוא השירותים, שאינו נהנה מהטבות, זינק. בשנת 2011 הסתכם יצוא השירותים מישראל ב־27,412 מיליון דולר; ובשנת 2013 הוא זינק ל־33,142 מיליון דולר.

ישראל מתפתחת להיות מעצמה של יצוא שירותים. ב־2013 רשם המשק עודף בסחר החוץ של יצוא מוצרים בסך 3 מיליארד דולר, אך העודף ביצוא שירותים (לעומת יבוא שירותים) זינק ל־13 מיליארד דולר. כלומר, במשק מתחוללים שינויים מבניים, ומי שעדיין לא מבין מה המשמעות של יצוא שירותים, נסביר כי לפי דוחות הלמ"ס – דולר של יצוא שירותים הוא בעל ערך מוסף הרבה יותר גבוה מדולר של מוצרי תעשייה. אמנם יש מקום לקיומו של חוק עידוד השקעות הון בישראל, אבל שיהיה חוק אמיתי לעידוד השקעות הון, ויעניק הטבות לביצוע השקעות הון באזורי עדיפות בפריפריה, ולא במרכז הארץ. ●

הסחר העולמי (WORLD TRADE ORGANIZATION) מדינות לא אמורות להעניק הטבות מיוחדות לביצוע יצוא מסיבה פשוטה – קיום תחרות אמיתית בשוקי העולם. ישראל אמנם הצטרפה לאמנה זו, אך כדי לעקוף את ההוראה, נקבע בחוק עידוד השקעות הון שההטבה תינתן לא עבור יצוא בשמו המפורש, אלא עבור מכירות בשוק שאוכלוסייתו גדולה יותר מהשוק של ישראל, כולל השטחים שבשליטתה (קודם 12 מיליון ועכשיו 14 מיליון). מעניין אם פקידי האוצר שהגו התחכמות זו, רוו נחת מחוכמתם זו. החוק גם עושק מאות־אלפים כדי להעשיר יחידים. בעוד שבאוצר מעלים את נטל המס על כלל המגזר העסקי לרמה שאף גורמת לסגירת עסקים זעירים וקטנים בישראל, המדינה שופכת עשרות־מיליארדים כדי לפנק את הגדולים והחזקים ביותר. מס החברות והמס על משיכת דיבידנד עלו בשנים האחרונות, ויחד עמם התבסס צינור נוסף של עושק: מס הארנונה הצמוד לחריגות ולחגיגות השכר במגזר הציבורי. זהו מס קטלני, שפוגע קשות בעסקים זעירים וקטנים בתחומי הרשויות המקומיות.

**החוק עושק מאות־אלפים
כדי להעשיר יחידים. בעוד
שמעלים את נטל המס,
לרבות מס חברות וארנונה
קטלנית, על כל המגזר העסקי
לרמה שגורמת לסגירת
עסקים קטנים, האוצר שופך
מיליארדים על כמה חברות
חזקות. רק תארו לכם שכל
ההטבות האלה היו זורמות
להשקעות הון בפריפריה, מה
אז הייתה השפעת החוק?**

דעות

הרווחים הכלואים / אוריאל לין

חוק עידוד השקעות הון נועד לכישלון

« חוק עידוד השקעות הון בנוסחו הנוכחי נועד לכישלון, שכן הוא מבוסס על שני יסודות שסופם להתערער: התחכמות מול הסכמים בינלאומיים שישראל צד להם ויצירת אחת מהעוולות החמורות ביותר שהיו אי פעם במערכת המסים בישראל. החוק לוקה בחוסר היגיון משווע ובאפליה משוועת. מפעל תעשייתי באזור פיתוח שיסגור קווי ייצור ואפילו יפטר עובדים, יהיה זכאי להטבת מס מופלגת של תשלום מס חברות בשיעור של 6%, אם הוא עומד בדרישת ביצוע יצוא של 25% מהמחזור. ואולם אם באותה עיירת פיתוח בוצעה השקעת הון חדשה, הוקם מפעל תעשייתי חדש המייצר מקומות עבודה חדשים, אך אינו מייצא 25% ממחזורו – הוא לא יזכה בהטבת מס. יש להבין, ההטבה המרכזית בחוק עידוד השקעות הון היא בשיעור מס החברות המופחת. במסגרת ההטבה של 6 מיליארד שקל, הטבת המס היא 5.5 מיליארד שקל. ואולם האפליה שהחוק יצר היא לא רק במסגרת מפעלי תעשייה מול מפעלי תעשייה, אלא אפליה לטובה של כמה עשרות מפעלי תעשייה שחלקם הם מהרווחיים ביותר בישראל, לעומת כלל המגזר העסקי. בעוד שמפעלי תעשייה אלה המייצאים 25% ממחזורם ייהנו ממס חברות של 6% באזור פיתוח ו-12% באזור המרכז, כל רוחב המגזר העסקי – לא פחות מ-450 אלף עסקים קטנים ובינוניים, שהם אלה היוצרים את עיקר מקומות העבודה, ישלמו מס חברות של 25%.

בנוסף, הבעלים של אותם מפעלי תעשייה נבחרים ישלמו על משיכת דיווידנד 15% מס, בעוד שהבעלים של כלל המגזר העסקי ישלמו 30%.

אי אפשר לבנות מערכת מס מתוקנת על אדנים של התחכמות ואפליה. המחאה של ארגונים חברתיים באשר להפחתת המיסוי על רווחים כלואים נוגעת לכישלונות העבר. היא לא מתייחסת לעתיד, לאותן עוולות שהחוק במתכונתו הנוכחית מייצר אם ימשיך להתקיים במתכונתו הנוכחית.

ישאל הקורא - אם החוק באמת כל כך גרוע, כיצד נוצר חוק כזה בישראל? זהו צירוף של רצון לפשט את החוק, לקבוע קריטריון אחד ויחיד לעידוד השקעות שאיננו עומד לא במבחן המציאות ולא תואם את התכלית המרכזית של החוק, וקיבעון של משרד האוצר, שהדבר החשוב ביותר הוא לשריין ולעודד כמה עשרות מפעלי תעשייה על חשבון המגזר העסקי כולו.

על כך תוסיפו את רפיסות דעתם של חברי ועדת הכספים, שבהרבה מקרים אינם מטיבים להתמודד עם עומק המשמעות של החוקים המובאים בפניהם - והתוצר הוא חוק בעייתי הנועד לכישלון.

הכותב הוא נשיא איגוד לשכות המסחר

3 מדיניות נמשכת של אנוטי צמיחה: מדיניות חקיקה

**נמשכת של אנוטי צמיחה,
שבסופו של תהליך תשחק את
המגזר העסקי ותגרור את
המשק כולו לצמיחה שלילית.
מבול של הכבדות ועלויות
נוספות פרי חקיקה, המושטות
על המגזר העסקי ופוגעות
ישירות במנוע הצמיחה
העיקרי: המוטיבציה של
יזמים ובעלי עסקים לבנות
ולפתח עסקים בישראל.**

"זכויות המעסיקים נשחקו מאוד בעשור האחרון"

אוריאל לין, הצפוי להיבחר היום לקדנציה שלישית כנשיא לשכות המסחר, מוחה על היחס השלילי בכנסת למגזר העסקי, וטוען שימשיך להילחם לחקיקת "חוק יסוד: זכויות המעסיק"

מוטי בסוק

כמעט כל מקומות העבודה שנוצרו בישראל - כחצי מיליון - נוצרו במגזר המסחר והשירותים", אומר לין בראיון ל-TheMarker. לין כיהן בעבר בשורת משרות ציבוריות, בהן מנהל רשות ההשקעות לצפון אמריקה, הממונה על הכנסות המדינה במשרד האוצר ומנכ"ל משרד האנרגיה והתשתיות. הוא גם היה חבר בכנסת ה-11 וה-12 מטעם הליכוד. בין ההישגים הבולטים של איגוד לשכות המסחר בעשור האחרון ניתן למנות את תיקון חוק חובת המכרזים - המאפשר לעסקים קטנים ובינוניים להשתתף במכרזים ממשלתיים וציבוריים; חתימה על הסכם פנסיה משותף לארגוני המעסיקים והעובדים, לכ-800 אלף עובדים במגזר המ-

לשכת המסחר תל אביב והמרכז תערוך היום את האסיפה הכללית ה-51 שלה. במסגרת האירוע ייערכו בחירות לתפקיד נשיא. הנשיא בעבר שר השנים האחרונות, אוריאל לין, הוא היחיד שהגיש את מרעמדותו לתפקיד - מה שמבטיח לו קדנציה נוספת, שלישית, של חמש שנים בראש הלשכה. "בכל העולם המערבי מגזר המסחר והשירותים הוא המגזר החשוב והמוביל בכלכלה - הן בתוצר והן בחלקו בתעסוקה. 67%-72% מהתוצר במדינות המערב מגיע ממגזר המסחר והשירותים. מגזר זה הוא בית היוצר למקומות עבודה. בעשור השנים האחרונות

אוריאל לין. "מעסיק שלא מתאים לשוק - לא ישרוד" צילום: מיכל פתאל

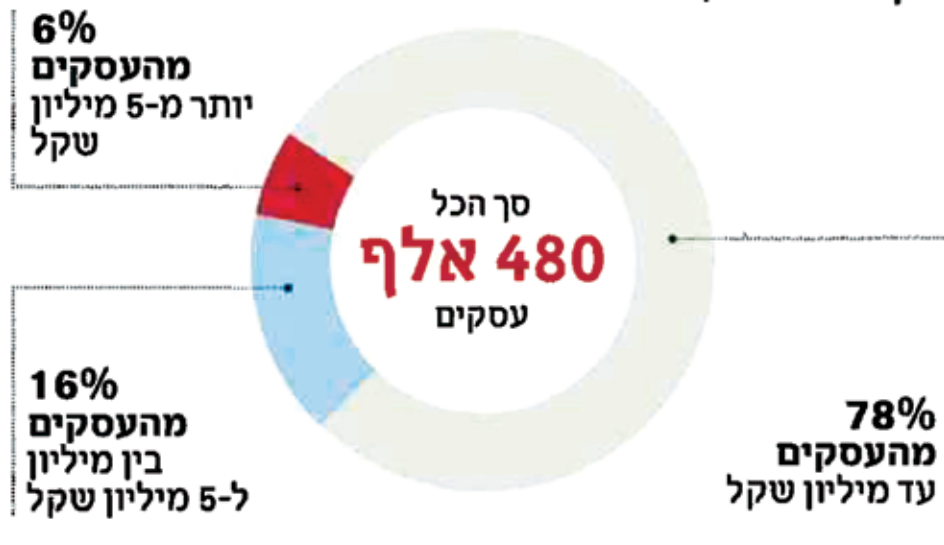
"באף אחד מהחוקים והתקנות שהתקבלו בכנסת בשנים האחרונות לא מדובר בחובות העובד. בחלקם מאיימים על מעסיקים בקנסות - ואף במשפט פלילי. החקיקה והענישה פוגעים במוטיבציה לנהל עסקים"

מעמדו וזכויותיו של המגזר העסקי. הן נשחקו באופן חמור בעשר השנים האחרונות, עד כדי פגיעה במוטיבציה של אנשים להקים ולהפעיל עסקים.

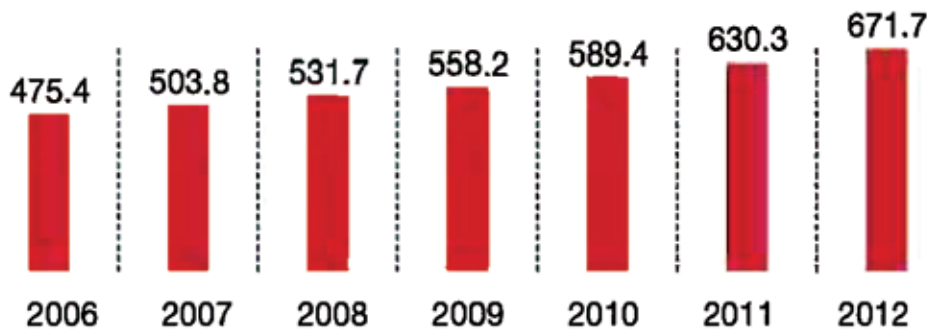
סחר והשירותים; והפחתת וביטול מסי הקנייה על מוצרים חשמליים, כל סוגי התמרוקים והבשמים ומרצדי תעשייה ומזון. למה חזרתם ללשכת התיאום של הארגונים הכלכליים (גוף המאגד את המעסיקים הפרטיים)? "לפני כשלושה חודשים החי ליט איגוד לשכות המסחר לחזור ללשכת התיאום, לאחר ארבע שנים. חזרנו כדי לאחד כוחות במיגזר במלחמה על דברים חשובים לכולם. פרשנו מלשכת התיאום מכיוון שהיא לא ייצגה את המגזר העסקי - כל הזמן התפשרה והתרפסה, למשל בנושא החוק להגברת האכיפה. חזרנו לאחר שהיו"ר שלה התחלף, כשצבי אורן התמנה לנשיא הלשכה. אנחנו מקווים שהלשכה תילחם עמנו על עיגון

עסק מקומי

עסקים בישראל, לפי המחזור השנתי

התוצר המקומי הגולמי של המגזר העסקי, במיליארדי שקלים

מקור: לשכת המסחר תל אביב והמרכז

מה אתם מבקשים מהמדינה?
 "לשכות המסחר והחברים בלשכות לא מבקשים מהממשלה סיוע או הטבה כספית. תפישת העולם שלנו גורסת כי למעסיקים יש זכות בסיסית לנהל את עסקיהם כמיטב הבנתם. בפועל, ב-12 השנים האחרונות נעשתה בישראל כמות עצומה של חקיקה, חוקים ותקנות עבודה - כ-150 במספר - שבכולם יש הכבדה ופגיעה בזכויות המעסיק. מנסים להכתיב למעסיק איך לבנות את

"ב-2003 היינו הראשונים שאמרו לשר האוצר דאז, בנימין נתניהו, 'בוא נוריד את מס החברות'. זו היתה אחת הסיבות לצמיחת המשק. מאז גדלה אוכלוסיית המדינה ב-15% והתוצר העסקי גדל ב-48%. שיעור ההשתתפות בכוח העבודה עלה מ-61.7% ל-64.6%. העלינו את התוצר לנפש מ-22,152 דולר בשנה ל-27,968 דולר - עלייה מצטברת של 21%, אבל עדיין נמוך ביחס למוצע ב-OECD, שהוא 35 אלף דולר."

כוח העבודה, מתי מותר להעסיק עובדים בהעסקה ישירה ומתי במיקור חוץ. אין לזה תקדים בער"ל. הרי כבר ראינו, במאה הקודמת, כיצד 30 מפעלים גדולים – למשל כור, סולל בונה וסולתם – התמוטטו משום שחייבו אותם להעסיק עובדים בהעסקה ישירה כשהתנאים במשק השתנו. אף מעסיק לא ישרוד אם לא יתאים את עצמו לתנאי השוק.

"באף אחד מהחוקים והתקנות שהתקבלו לא מדובר בחובות העובר. בכולם יש פגיעה בזכויות המעסיק. בחלק מהם מאיימים על המעסיקים בקנסות ואפילו בהעמדה למשפט פלילי. בשנים האחרונות התקבלו חוקי סביבה המטילים עונשים על המגזר העסקי, אף שהמגזר העסקי לא פגע בסביבה. למשל ענישה על יבואני תרופות בגין אריזות שהלקוחות שלהם לא פינו, או ענישה של יבואני צמיגים על צמיגים משומשים שלא פונו

כחוק. החקיקה והענישה הנלווית פוגעים קשות במוטיבציה של אנשים לנהל עסקים".

אתם נגד העובדים שלכם?
"להפך. אנחנו בהחלט בעד שיפור תנאי העבודה של העובדים, בעד העלאת שכר המינימום במשק, בעד העלאת שכר. חוזרנו ללשכת התיאום כדי להביא לשינוי במדיניות הממשלה למי גזר העסקי. לממשלה אין שליטה על החקיקה הפופוליסטית בכנסת – על החקיקה האנטי־מגזר עסקי. הכנסת נהפכה לאויב המגזר. היא מעבירה חוקים כאילו המגזר העסקי הוא אויב המדינה. יש לעגן בחוק יסוד את זכויות המעסיקים, המהווה למעשה חוק הגנה על מדינת ישראל כולה. אנחנו נותנים אשראי ליו"ר החדש של הלשכה, צבי אורן, בתקווה לפי עולה משותפת של המגזר. בסופו של יום, מדובר בארגון המעסיקים הגדול בישראל".

נשיא איגוד לשכות המסחר: "לפגיעה במגזר העסקי יהיה תג מחיר פוליטי"

אל המשבר שכל כך מדאיג אותנו במגזר שהוא מנהיג: "מדובר בלא פחות מ־38 חוקי עבודה, וכל אחד הוא הכבדה בפני עצמה על המגזר".

"מטילים עלינו חובות ברורות, עלויות נוספות, וכל זאת בלי שום איזון ובקרה. רשויות אחרות, כמו רשויות מקומיות, מוצאות עצמן בחוץ ברוב הפעמים, והמגזר העסקי הוא תמיד המגזר שקל יותר לפנות אליו ולהעמיס עליו".

אחד ממהלכי החקיקה מהעת האחרונה, שמוציא את קצפם של לין ושל עמיתיו לאיגוד לשכות המסחר, הוא החוק שמחייב בתי העסק להחזיר כסף מלא ללקוח שהתחרט על מוצר שקנה: "אנחנו המדינה היחידה בעולם שמנהיגה את החוק הזה, שמחייב סוחר לקבל בחזרה מוצר שצרכן קנה במודע, אין בו כל פגם והוא תואם לחלוטין את מה שהוא ביקש ורצה במעמד הקנייה. חוק כזה, כמו חוקים רבים אחרים עלולים להפוך את מרבית העוסקים במגזר המסחר והשירותים לעבריינים בעל כורחם: יש לא פחות מ־153 עבירות פליליות שנוגעות למגזר הזה, מפיגור בתשלומים לרשויות המדינה, חוקי הגנת הצרכן, חוק שוויון הזדמנויות בעבודה במקרה של פרסום מודעת דרושים לתפקיד בלי לפנות אל המועמדים האפשריים גם בלשון נקבה ועוד. ירדנו מהפסים".

מהקולות שעולים ממנו תימשך – עסקים קטנים יתחילו לעזוב את המדינה".

● כמה התרחיש הזה סביר? "סביר מאוד. בהרבה מקומות בעולם רואים את היכולות הישראליות ואת אנשי העסקים הישראליים ומחזרים אחריהם. בקפריסין למשל הם מבוקשים מאוד. גם בקנדה, באירופה ובארה"ב מחזרים אחריהם, רק שיבואו ויפתחו שם עסקים. מוטב שיפסיקו להתייחס למגזר העסקי כמובן מאליו".

בהתמש החשש ולראשי המגזר העסקי יימאס, לדברי לין, המדרון שעליו תתגלגל הכלכלה המקומית יהיה חלקלק: "ב־11 השנים האחרונות מגזר התעשייה הוסיף למשק 14 אלף מקומות עבודה. המגזר שלנו, המסחר והשירותים, הוסיף לא פחות מ־436 אלף מקומות עבודה. בתעשייה מועסקים כיום כ־417 אלף איש, ובמגזר שלנו מעל 1.4 מיליון איש. הנתונים האלה הופכים את מגזר המסחר והשירותים לבית היוצר של מקומות העבודה, אך קובעי המדיניות במשק טרם מבינים זאת", הוא אומר.

"החוק מכביד על העסקים"

לין מונה את יוזמות החקיקה שקודמו כאן בעשור האחרון ושפוגעות, לדבריו, במישרין במגזר העסקי. כל אחת מהן, לשיטתו, היא צעד נוסף בדרך

אוריאל לין משיק ספר חדש ומזהיר: "מגמת ההכבדה על המגזר העסקי תחליש את הכלכלה הישראלית" / יובל אזולאי

// המגזר העסקי הוא שנושא כאן בעול, סוחר על כתפיו את כל המדינה וכל הזמן מעמיסים עליו עוד. אם בסופו של דבר הוא ייחלש, כל הכלכלה הישראלית תיחלש יחד אתו. את זה עדיין לא מפנימים כאן, לא בכנסת ולא במשרדי הממשלה. אנחנו מתקרבים מאוד למצב הזה, ואם האורות האדומים לא יגרמו למישהו לפעול, לאנשים יימאס לעשות עסקים בישראל", אומר נשיא איגוד לשכות המסחר בתל אביב, עו"ד אוריאל לין בראיון מיוחד לקראת הוועידה לחיזוק המגזר העסקי בישראל בשיתוף "גלובס". מדבריו של לין ניכר כי לוועידה, שתעסוק ב"כוחות המניעים את כלכלת ישראל", יגיעו סוחרים עצבניים, שמאסו להיות ה"פראירים" של המשק, חשופים להעלאות מסים תדירות וליוזמות חקיקה פופוליסטיות: "האוצר חי בתחושת חרדה גדולה שהחברות הבינלאומיות יעבירו את פעילותן למדינות אחרות", אומר לין. "באוצר לא מבינים עדיין שאם המגמה של הכבדה על המגזר העסקי והתעלמות

כוח פוליטי של 2 מיליון איש

כ־38 אלף בתי עסק קטנים ובינוניים נסגרו בשנת 2010, וכ־50 אלף חדשים נפתחו: "הדינמיקה הזאת מאפיינת את המגזר העסקי, כי תעשיות חדשות כמעט לא נפתחות", אומר לין, ומבקש להתמקד במספר העסקים שנסגרים, כי כל אחד כזה הוא קריסה, משבר, כישלון, מפה נפש, התנפצות של חלום: "מאחורי כל עסק שנסגר עומדים אדם ומשפחה ששמו במקום הזה את כל החסכונות שלהם או לקחו הלוואות ושיעברו את כל רכושם. הם לא רצו להיות שכירים או פקידים, רוצים להוביל עסק משלהם לפרנסתם וכשהם נאלצים לסגור – אין שום מנגנון במדינה שמפצה או משפה אותם על כך. נהפוך הוא, מטילים עליהם את כל ההכבדות האפשריות".

● כל כך הרבה אנשים הם כוח פוליטי.

"נכון, ומאחר שהמערכת הפוליטית מבינה בעיקר שפה פוליטית, ישבנו וניתחנו את המצב יותר לעומק, והסקנו שעתידם הכלכלי של 2 מיליון איש במדינה, שמתקיימים במישרין ובעקיפין מהמגזר הזה, הוא כוח פוליטי, ולכן נתחיל לגבש אותו ככוח כזה".

● אז בבחירות הבאות תפנה אל חברי האיגוד, לבעלי חנויות נעליים, יבואנים ובעלי משרדים, ותגיד להם למי להצביע?

"אני לא אגיד להם למי להצביע, אבל בהחלט אומר להם למי לא, כלומר, אספר להם מי פוגע במהלכים שהוא מוביל באינטרסים שלהם שלא בצדק. הם מספיק נבונים כדי להבין במי לבחור ומה לעשות. מוטב שהמגזר העסקי יעביר למערכת

לין. "הספר מזמין ללמוד מהניסיון שלי"

ECONOMIX.IL
12.6.2012

לשכת המסחר ותל' זכבי והמרכז | גלובס

תמר מצפיר

"באוצר לא מבינים עדיין שאם המגמה של הכבדה על המגזר העסקי והתעלמות מהקולות שעולים ממנו תימשך – עסקים קטנים יתחילו לעזוב את המדינה ובעליהם יפתחו אותם במקומות אחרים בעולם"

הספר הזה לאי בודד, ויקראו בו במשך כל סוף השבוע, אין לי ספק שביום ראשון הם יבואו לישיבת הממשלה עם החלטות טובות יותר. יהיה להם מימד של עומק, הם יבינו איפה היינו, וידעו טוב יותר לאן ממשיכים", אומר לין.

● אתה רוצה לומר שהמנהיגים לא לומדים מהעבר? "כן. הבעיה היא שכל מי שמקבל כאן תפקיד, חושב שהוא לא צריך ללמוד מניסיונם של אחרים. באמצעות הספר הזה אני מזמין אותם ללמוד מהניסיון שלי".

הפוליטית את המסר שלכל פגיעה בו יש השפעה ישירה על ציבור ענק של כ־2 מיליון איש, ומעתה יהיה לכך תג מחיר פוליטי".

חכם כבעל ניסיון

לין, שקודם לכהונתו הנוכחית כיהן כממונה על הכנסות המדינה במשרד האוצר, מתגאה ברפורמת המס השקטה מתחילת שנות ה־80, שהשלמתה התאפשרה באמצעות 52 מהלכי חקיקה. "את כל הרפורמה הזאת, לרבות גיבוש עשרות חוקים שאפשרו אותה, עשינו בלי ועדה אחת, בלי הרבה דיבורים", הוא אומר. על הרפורמה ועל משנתו הסדורה אודות סוגיות עקרוניות שליוו את 40 שנות פעילותו במשק, לין מפרט בספרו החדש "אבן דרך", שהושק בשבוע שעבר. הספר מאגד כ־500 מאמרים שפרסם, אחדים מהם נכתבו לפני שלושה עשורים אבל הם אקטואליים גם כיום. כ־200 איש באו בשבוע שעבר להשקת הספר, שאת כריכתו הוא בחר לעטר בתמונתו מגיל 10, אז עבד ברפת בכפר הנוער שפיה: "אם שר האוצר שטייניץ ושר התמ"ת שמחון ייסעו עם

יחסי עבודה אוריאל לין

135 חוקים חדשים, ועוד היד נטויה

« אם יש תהליך שבסופו של דבר ישחק ויקעקע את המגזר העסקי בישראל, אין זה שער החליפין של השקל לעומת הדולר ולא האירועים בשוקי העולם, כי אם הזרם הבלתי פוסק של חוקי עבודה חדשים.

מאז כינונה של הכנסת הנוכחית, הונחו על שולחנה לא פחות מ-100 הצעות חוק בתחום יחסי העבודה, שכל אחת מהן משמ"ע גידול בעלויות המעסיקים או הכבדה נוספת וישירה על גבם. שכן, מה קל, פופולרי ואהוד יותר מלחוקק עוד חוק שאמור להגן טוב יותר על העובדים? מבול זה אינו יצירה חדשה לחלוטין. הוא מיתוסף לשינויים המסיביים בחוקי העבודה שכבר בוצעו בכנסות הקודמות – מאז 2000 התקבלו לא פחות מ-135 תיקוני חקיקה ראשית בתחום יחסי העבודה.

לאחר שכבר פגעו קשה בזכות הקניין של המעסיק, בחופש החז"זים, בסמכותו לעצב את מבנה התעסוקה על פי תנאי השוק המשתנים, ולאחר שהפכו את המעסיק לנאשם פוטנציאלי בפלילים, הזרם אינו פוסק. הנה כמה דוגמאות לכך: קבוצה נאורה של חברי כנסת רוצה לצמצם את מספר שעות העבודה השבועיות, שהוא כיום 43, ל-39. לאחר שלעובד כבר ניתנו לא פחות מ-90 ימי מחלה בתשלום, ימי חופשה שנתית, חופשות בחגי ישראל, בימי אבל ובימי בחירות, רוצה קבוצה זו להוכיח את נדיבותה לציבור העובדים, ולו גם במחיר גרימת נזק למשק.

זאת ועוד: יש לנו חוק שכר שווה לעובדת ולעובד, שנועד להבטיח כי נשים לא יקופחו בשכרן מול גברים. כעת מונחת הצעת הרחבה, שתאפשר לארגונים חברתיים לשמש רשויות פיקוח ואכיפה מול מעסיקים. המעסיק יהיה חייב לספק להם מידע רחב על רמות השכר לפי סוגי עובדים וסוגי משרות. חוק שוויון הזדמנויות בעבודה גם הוא ללא ספק בעל חשיבות רבה, ועל מעסיקים ורשויות

הפגנת עובדי קבלן. לא פחות מ-100 הצעות חוק מחכות לתורן
צילום: אייל טואג

האכיפה בישראל מוטלת החובה לקיים את הוראותיו. אלא שכעת מבקשת הצעת חוק חדשה למנות עובר של המעסיק, שיהיה אחראי ישירות לביצוע החוק בכפיפות ישירה לרשות חיצונית, וזאת לאחר שכבר כיום המעסיק חייב למנות מקרב עובדיו נושאי משרה לשם ביצוע טוב יותר של החוק – ממונה על אבטחת מידע, אחראי על חוק למניעת הטרדה מינית, רכז נגישות על פי חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות ועוד.

כאמור, לא פחות מ-100 הצעות חוק מחכות לתורן, וכך אנו מייצרים חוק אחר חוק, הכבדה על גב הכבדה ושחיקה זוחלת של זכויות המעסיק. וכל זאת מבלי שרשות שלטונית כלשהי תבחן אם לא הגענו כבר אל קצה גבול יכולת הספיגה של המעסיקים. אין די בראיית כל חוק וחוק כעומד בפני עצמו. אם ברצוננו לנווט את הכלכלה הלאומית באופן אחראי ומושכל, עלינו להבין את ההשפעה המצטברת שתהיה לחוקי העבודה החדשים על המגזר העסקי ועל המוטיבציה לבנות ולפתח עסקים.

לא כל המעסיקים הם חברות ענק או פירמידות. במגזר העסקי לא פחות מ-400 אלף עסקים זעירים וקטנים, שכדי לבנות עסק מסכנים הסכונות, נוטלים הלוואות ומשקיעים הרבה שנות עבודה. יחסי עבודה צריכים להיות בנויים על איזון הולם בין זכויות העובדים לזכויות המעסיקים. הגנה על זכויות המעסיקים אינה פועלת נגד העובדים. איזון זה חשוב לעובדים כפי שהוא חשוב למעסיקים, שכן המעסיקים הם אלה היוצרים את מקומות העבודה – דבר שרבים מקרב חברי הכנסת נוטים לשכוח.

הכותב הוא נשיא איגוד לשכות המסחר

מי מזהם?

מאת | עו"ד אוריאל לין

< החוק להסדרת הטיפול באריזות והחוק לטיפול סביבתי בצידוד חשמלי ואלקטרוני ובסוללות הם תפיסה מעוותת של הטלת האחריות, והענישה, על המגזר העסקי

קודם שהתפזרה הכנסת העבירו חבריה שני חוקים חדשים, הנוגעים להגנה על הסביבה ולמיחזור פסולת: החוק להסדרת הטיפול באריזות, התשע"א – 2011 והחוק לטיפול סביבתי בצידוד חשמלי ואלקטרוני ובסוללות, התשע"ב – 2012. מדובר בהצעות החוק ברוח התפיסה שגובשה בשנים האחרונות, של יצירת מטלות בחוק המגובות בסנקציה פלילית מול המגזר העסקי. על סדר היום הצעת חוק נוספת הנוגעת ליבואני צמיגים.

בחקיקות מוטלת כל האחריות (המימונית והתפעולית) לביצוע פעולות מיחזור על המגזר העסקי. החקיקה יוצרת נטל כלכלי כבד נוסף, הכרוך, בין השאר, בהעסקת כוח אדם ייעודי, בניהול מערך דיווח מכביד ובשינויים יסודיים במערך התפעול העסקי. רעיון המיחזור הינו מהפכה מבורכת, אולם הוצאתה אל הפועל מובילה לפתרון הקל יחסית, של הטלת אחריות והכבדה נוספת על המגזר העסקי. איש לא חולק על כך שאינטרס השמירה על הסביבה והאינטרס השמירה על בריאות הציבור הם בעלי חשיבות ציבורית עליונה. אולם, המשרד להגנת הסביבה והכנסת פועלים על פי הגישה, שעל מנת להשיג את מטרות המיחזור מותר להפוך את המגזר העסקי כולו לאסקופה נדרסת ולבוא אליו בדרישות שאינן עומדות במבחן של הגיון אלמנטרי. ככל הידוע, כוח החקיקה הוא בלתי מוגבל, אולם היא עדיין צריכה לעמוד במבחן של הגיון והגינות אלמנטרית. על פי התפיסה הבסיסית של המשרד להגנת הסביבה, אם יבואן מייבא תרופות חיוניות לישראל, שאותן צריכים לארוז בקרטונים, והקופסאות נשלחות לבתי חולים או לבתי מרקחת, אותו יבואן זיהם את הסביבה. זאת אפילו כשהקופסאות אינן בחזקתו ולא הוא זה שהשתמש בהן, או זרק אותן לפח; יבואן של מקררים זיהם, לתפיסת המשרד להגנת הסביבה, את מי התהום בפסולת אלקטרונית. זאת למרות שאותם מקררים, שסופקו על ידו באמצעות הסיטונאים למשקי הבית, כבר

מכשירי חשמל במזבלה

אינם נמצאים כלל בחזקתו והוא לא היה זה, שלאחר 20 שנות שימוש הטיל מקררים מיושנים בריכוזי אשפה; ויבואן צמיגים, שייעודם הוא להחליף צמיגים שחוקים, המסכנים את בטיחות הנוהגים, הרי שגם הוא, לפי המשרד להגנת הסביבה, מזוהם את הסביבה. זאת למרות שהוא לא עשה שימוש באותם צמיגים, הם כלל לא נמצאים בחזקתו והוא לא זה שהשליך את הצמיגים הישנים.

מאיפה נובעת תפיסת עולם פתלתלה ומעוותת זו וכיצד אפשר לטעון שאנשים המשרתים מטרה חברתית חיונית ולגיטימית מזהמים את הסביבה, כשברור שמי שמשתמש במוצרים ומשליך את הפסולת הוא המזוהם האמיתי?

תפיסה זו היא פרי של נוחות והיפוקריטייות. קל יותר להטיל עול על המגזר העסקי מאשר להביא לשינוי של נורמות בקרב הציבור הרחב. וגם הרבה יותר קל לחוקק חוקים נגד המגזר העסקי ולהטיל עליו הכבדות נוספות, מאשר לדרוש מהרשויות המקומיות לסלק את הפסולת, על אף שברור שסילוק פסולת הוא אחד מהתפקידים המרכזיים של הרשויות.

באירופה פותחה האמרה "המזוהם ישלם", ואילו אנו בלענו אותה ללא כל מבחן הגיוני. המזוהם אינם היבואנים, אלא המשתמשים, אלה שהפסולת בחזקתם ואלה המשליכים אותה. אבל במסגרת מקובעת ומאולצת, טוענים שהמגזר העסקי הוא המזוהם ומטילים עליו את החובה למחזור פסולת שכלל אינה בחזקתו.

החוקים הועברו כפועל יוצא של תפיסה מעוותת זו. הם אחת הדוגמאות המצביעות על כך שהממשלה והכנסת סבורות שניתן לפתור בעיות חברתיות או אקולוגיות בדרך הקלה מאוד, של הטלת הכבדות על המגזר העסקי.

וכפרי באושים נוסף של תפיסה זו, מותר להטיל גזרות על המגזר העסקי לדרוש ממנו למחזור מוצרים, אותם ייבאו באחוזים מסוימים מסך היבוא בתקופות זמן נתונות, ותוך דרישה לספק דיווחים מפורטים. ואפילו מותר, כמובן, להטיל ענישה פלילית על מי שאינו עומד בדרישת החוק.

זוהי תוצאה אנומלית, שאליה מגיעים כאשר הבסיס עצמו רעוע והיפוקריטי. את המחיר נשלם כולנו בעתיד הקרוב, שכן פעולות אלה הן חלק משורת פעולות רחבה, הנובעת מהתפיסה הנואלת שמותר להטיל הכבדות ללא מגבלה על המגזר העסקי. בסופו של דבר, המוטיבציה לבנות ולפתח עסקים בישראל תיפגע קשות והחשבון יוגש לנו בצורת מיתון.

4 האשליה הגדולה: התפיסה כי העלאת מסים תגדיל את

**הכנסות המדינה ותצמצם את
הגירעון התקציבי שגויה. תוספת
מס רק תפגע בצריכה, תחליש את
המוטיבציה לפתח עסקים ותגרום
לנסיגה בהכנסות המדינה.**

תקציב 2015: לא להעלות מסים, כן לביטול הטבות־מס

/ שו"ד אוריאל לין

סיסמאות חלולות ושטחיות - בלי הסבר ובלי הצדקה

לציין אילו הטבות־מס היא מציעה לבטל. הרי לכל ביטול של הטבת־מס יש השפעת רוחב, ובנק ישראל הוא הגוף שחייב ואמון על ניתוח המציג באופן אובייקטיבי ככל האפשר את ההשפעות שיהיו לביטול ההטבות על הכלכלה. בנק ישראל והנגידה לא צריכים להתייצב מול ציבור הבוחרים. בנק ישראל מעוניין יותר באהדת התקשורת, וזה מובן. אך הוא נרתע מלמלא את חובתו הציבורית האלמנטרית אם נגידת הבנק מציעה ביטול הטבות־מס, וחוששת לציין במפורש איזה הטבות־מס היא סבורה שצריך לבטל ולפרט איזו השפעה תהיה לביטולים אלה על המשק בכללו. אותה עצה ראוי לתת גם לאותם כלכלנים המופיעים בתקשורת כ"כלכלנים בכירים" ועיתרי ניסיון, הטוענים שצריך להגדיל את נטל המס. אם הם שואפים להציג עמדה רצינית ואמינה, עליהם לומר במדויק אילו מסים הם מציעים להעלות, ומה לדעתם תהיה השפעת עלייתם על המשק. זאת, במקום להשקיף מלמעלה על המאבקים באשר לתקציב המדינה ולתת עצות כלליות בלבד.

יודגש כי אנו סובלים מגישה שטחית נוספת המקשה על הדיון הציבורי בנוגע להעלאת נטל המס. אמנם צמצום הטבות־מס מעלה את עול המס המוטל על הציבור בכללו, אולם יש הבדל גדול בין העלאת מסים נוספת לכלל הציבור לבין ביטול הטבות־מס, שברובן

בנקודת־זמן מסוימת, ועדיף בעתיד הקרוב ככל האפשר, נצטרך להפסיק עם השטחיות שבה אנו מתמודדים עם הדיונים על תקציב

המדינה ולקבוע אמות־מידה בכל הנוגע לאמירות הנוחתות עלינו מפעם לפעם ממקורות שונים, כי "אין ברירה וחייבים להעלות מסים" כדרך לפתרון הבעיות התקציביות.

הבעיה היא, שכל הצעה להעלאת מסים היא סיסמה חלולה ושטחית, אם אין בצידה הסבר והבהרה מפורשת וספציפית אילו מסים מציעים להעלות ובאיזה שיעור; וכן, מה תהיה ההשפעה של העלאת מסים, כמוצע, על הצריכה, על הצמיחה ועל התעסוקה. מי שמתיימר להיות רציני בהצעות שלו חייב לעשות את המינימום הזה לפחות, ולא להסתפק באמירות כוללות גרידא.

אותו הדין צריך לנהוג גם באשר לביטול הטבות־מס. מי שמדבר על ביטול הטבות־מס, שיהיה לו גם אומץ ציבורי ויושר להצביע באופן ספציפי ומדויק אילו הטבות־מס הוא מציע לבטל ובאיזה שיעור, ולהתייצב פומבית נוכח הציבור שצמצום פטורים זה משפיע עליו.

הגם שאני רואה שינוי חיובי בגישה של נגידת בנק ישראל, קרנית פלוג, כאשר היא שמה דגש על ביטולי הטבות־מס ולא על העלאת מסים, עודני מתקשה להבין מדוע פלוג חוששת

אינן מוענקות לכלל הציבור אלא רק למגזרים מועדפים. צמצום הטבות־מס הניתנות למגזרים מועדפים הוא הדרך הנכונה להגדלת הכנסות המדינה וגם להשגת עוד כמה יתרונות בעלי חשיבות ערכית ואופרטיבית.

אי אפשר יותר לדבר באופן שטחי ובהכללה על "העלאת נטל המסים" מבלי להפריד באופן ברור בין העלאת נטל המס על כלל הציבור ובין ביטול ההטבות לקבוצות מועדפות. טשטוש התחומים בין השניים פוגע קשות בשיח הציבורי.

אומר בתמציתיות: אסור להעלות מסים, אבל כאשר מתמודדים ברצינות עם מבנה התקציב לשנת 2015, כן צריך לצמצם את הטבות־המס כדרך להגדלת הכנסות המדינה. ניתן לעשות זאת כאשר הוצאות המס מגיעות ל־45 מיליארד שקלים בשנה. צמצום מושכל ונכון של הפטורים ממסים עשוי לתרום 10 מיליארד שקלים לקופת המדינה ב־2015, וזה יהיה מהלך שהכי נכון

צמצום מושכל ונכון של הפטורים ממסים עשוי לתרום 10 מיליארד שקלים לקופת המדינה ב־2015, וזה יהיה מהלך שהכי נכון לעשותו. אם רוצים מערכת מס הוגנת ושוויונית יותר, ולפעול ברצינות לגביית מס אמת, יש לפעול במקביל גם לצמצום הטבות־המס

לעשותו. אם רוצים מערכת מס הוגנת ושוויונית יותר, ולפעול ברצינות לגביית מס אמת, יש לפעול במקביל גם לצמצום הטבות־המס.

ראש הממשלה בנימין נתניהו ושר האוצר יאיר לפיד טעו שניהם כשהסכימו ביניהם לא לבטל את הטבות־המס, כנראה משיקולים פוליטיים. ביטול הטבות־מס יכול לעורר שדים פופוליסטיים בכנסת, ואף מאבק ישיר מול מגזרים מוגדרים. מבחינה פוליטית, זהו מהלך לא נוח, הדורש הסכמה רחבה אשר לא תמיד קל להשיגה.

אני תמה כיצד כלכלנים מנוסים – בהנחה שרובם חיו כל חייהם ממשכורות ולא עמדו בפני הבעיות הכרוכות בבניית עסק ו/או ניהולו – אינם מבינים את מה שהבין אחד מהעיתונאים והפובליציסטים המוכשרים שהיו לנו בישראל, עמוס קינן ז"ל, כבר לפני עשרות שנים.

יום אחד בהיותו בלונדון, גילה קינן כי המכונית הכי יוקרתית לאותה עת, היגואר, מוצעת למכירה ב־30 אלף דולר. בעקבות כך, קינן שאל את עצמו איך ייתכן שבמדינות עשירות יש הכול ובשפע, וגם במחירים נמוכים יחסית; בעוד שבמדינות עניות יש מחסור תמידי, והכול בהן יקר מאוד יחסית. קינן הגיע למסקנה מעניינת: מדינות עשירות הן עשירות כי הממשלות משאירות את מרבית המשאבים בידי הציבור, והציבור מחליט כיצד להוציא את כספו; בעוד שמדינות עניות נוטלות את מרבית המשאבים מהציבור, והן מחליטות איך להוציא את כספו.

זה גם היה המצב בישראל, כאשר קינן פרסם את מאמרו בשנות ה־70, וכדאי מאוד להרהר מחדש במסקנתו זו. ●

מדיניות המס אוריאל לין

העלאת מס חברות תאט הצמיחה

« בדיון הציבורי המתנהל כיום סביב הגירעון, שהגיע לרמה חריגה של 4.2% מהתוצר, טוענים רבים שלא יהיה מנוס מלהעלות את שיעורי המסים, לצד קיצוץ בתקציב. יתר על כן, רבים סבורים שאחת הסיבות לגודל הגירעון היא הפחתת נטל המס בעשור האחרון, יהא זה מס החברות או המס הישיר על הכנסת יחידים.

שתי תפישות אלו, המוצגות כהנחות יסוד שאין לערער עליהן, שגויות. הגירעון התקציבי אינו תוצאה של הפחתת נטל המס על המגזר העסקי – ההפך. בעשור האחרון, ועל אף כל הקשיים, הצליח המגזר העסקי לגדול בהתמדה בממדים מרשימים, וגידול זה אף הניב גידול בהכנסות המדינה.

בעוד שבעשור האחרון גדלה האוכלוסייה בישראל מ-6.75 מיליון איש לכ-8 מיליון – גידול של כ-18% – מספר העובדים במגזר העסקי עלה ב-30%, הרבה יותר משיעור הגידול של כלל האוכלוסייה. ולא פחות חשוב, התוצר העסקי גדל בשיעור של 53%, מ-388 מיליארד שקל במחירים קבועים ב-2003 ל-595 מיליארד שקל ב-2012.

בין הגורמים שהאיצו גידול מרשים זה ניתן למנות את הרפורמה במס הישיר על יחידים ואת הפחתת שיעורי מס החברות, שפינו יותר משאבים להשקעה ופיתוח. מכאן אף ניתן להבין כי ההנחה שהעלאת שיעורי המס תגדיל את הכנסות המדינה היא שגויה. הכנסות המדינה הן פועל יוצא של היקף הפעילות העסקית וגודל הכלכלה, יותר מאשר של שיעורי המס.

היקף הפעילות העסקית ורמות התפוקה והפדיון אינן נתון סטטי קבוע. העלאת נטל המס תגרום להאטת הפעילות העסקית, להפחתת מספר העובדים ולבלימת הצמיחה, ורק תפחית את הכנסות המדינה במקום להגדילן.

אנו מצויים כיום ברמת שיעורי המס המירביים על הכנסות יחידים ועל רווחי חברות. נטל המס על יחידים מטפס מהר מאוד לרמה של 48%, ומס חברות של 25%, בנוסף למס של 30% על משיכת דיווידנד, מעמיד את המס הכולל על רווחי חברות על 48.5%. כמעט מחצית מההכנסה נגזלת מבעלי המניות המהותיים בחברות העסקיות. העלאת שיעורי המס ליחידים בעלי משכורות גבוהות במיוחד תשפיע באופן שלילי על יחידים שגובה הכנסתם נטו מרשפע מהיקף עבודתם.

בתקופה שבה כיהנתי כממונה על הכנסות המדינה, ב-1979-1982, הוכחנו כי אפשר לבטל מסים, וחרבה, ולהגדיל את הכנסות המדינה. אמנם המצב אז היה שונה, אך ביטול מסי הקנייה הדרקוניים על ציוד למשקי הבית (מקררים חשמליים, תנורי אפייה, מכונות כביסה, מזגנים ועוד) הוליד מיד גאות בצריכה.

יש שתי דרכים לצמצום הגירעון התקציבי. הראשונה היא הפיכת מערכת המס לשוויונית יותר. אין זה אומר ביטול מוחלט ומידי של כל הטבות המס המפלות – מהלך שלא ניתן לבצעו – אך לכל הפחות צמצום הדרגתי בהטבות המס שימוער את אי השוויון. זהו אחד האתגרים החשובים של משרד האוצר כיום. הדרך השנייה היא קיצוץ סלקטיבי בתקציב, שיותאם ליעדי המשק. מדינה, כמו משק בית, אינה יכולה להוציא יותר ממה שיש לה, והיא מחויבת בסודי עדיפויות הוגנים. אם שואפים להגדיל הוצאות בתחום החברתי, אי אפשר לממןן באמצעות נטילת הלוואות, אלא יש לעשות זאת באמצעות הגדלת התוצר והיקף הפעילות העסקית.

הכותב הוא נשיא איגוד לשכות המסחר

5 שינוי מבני במגזר הציבורי:

השינוי החשוב ביותר במבנה

המשק עמו לא מתמודדת

ההנהגה הכלכלית, על אף הקלות

היחסית הכרוכה בביצועו, הינו

שינוי במבנה המגזר הציבורי.

במקום פיטורי עובדים נקודתיים,

תכנית רב שנתית שתאפשר ללא

פיטורים, בלימת הגידול היחסי

של המגזר הציבורי לעומת

קצב גידול האוכלוסיה.

תקציב 2015 / אוריאל לין

הרזה (המגזר העסקי) עדיין סוּחב על גבו את השמן (המגזר הציבורי)

לאחר מכן, עקב המשבר הכלכלי-פיננסי העולמי בשנים 2008-2009, שיעור הצמיחה בישראל ירד. וכך, בתום העשור הקודם חזרנו לצמיחה של 5.7%.

כשמדברים על צמיחה, יש דבר בסיסי ברור לחלוטין: אם אין צמיחה, אין יצירת מקומות עבודה חדשים במגזר העסקי הפרטי. אמנם ייתכן כי במוסדות הממשלה ייתוספו מקומות עבודה, אך לא במגזר הפרטי. ובכלכלה אחד הדברים החשובים ביותר הוא יצירת מקומות עבודה והורדת שיעורי האבטלה.

שגיאת היסוד של מדיניות נתניהו הייתה, שלא השכלנו לשתף את השכבות החלשות בפירות הצמיחה. כנסת ישראל כולה התייצבה כחומה נגד העלאת שכר-המינימום. תמיד נמצאו סיבות כלכליות טובות וניתוחי כלכלנים מבריקים ובעלי אינטרסים נוספים, להסביר מדוע אסור להעלות את שכר-המינימום.

נוסף לבעיית שכר-המינימום, הצעירים בישראל המשיכו לכרוע תחת נטל של קשיים רבים בהרבה תחומי החיים ועלויות מחיה כבדות. מסיבות אלה קמה המחאה החברתית אשר הולידה גם מהלכים שגויים, כמו העלאת נטל המס על המגזר העסקי, שפגעה בו והשפיעה על הירידה בשיעורי הצמיחה.

השנה, בבואו של משרד האוצר לעצב את תקציב המדינה לשנת 2015, הוא גילה כי בשנים 2012-2013 נוספו

בשנת 2003 מינה ראש הממשלה דאז אריאל שרון את ח"כ בנימין נתניהו, ראש-הממשלה היום, לתפקיד שר האוצר. נתניהו נטל

ונכנס לתפקיד זה עם הרבה אמביציה. קודם כול הוא למד את מבנה המשק, ולאחר תקופת לימוד לא ארוכה הגיע לניסוח קליט של תוצאות בדיקתו, בשם "השמן והרזה".

"השמן" היה המגזר הציבורי בכללו; ו"הרזה" היה המגזר העסקי, הנושא על כתפיו וגבו את מלוא כובד משקלה של המדינה.

בעקבות זאת הוחלט באוצר כי צריך לצמצם את מספר העובדים במגזר הציבורי. אך, בדומה להרבה מקרים אחרים, לא נבחר הנתיב הנכון לעשות זאת. נקיטת פיטורי עובדים, היה מהלך אשר גרם לסכסוכי עבודה קשים, ולא הוליד תוצאות של ממש.

ישנן אמנם נקודות ביקורת על המדיניות הכלכלית שאותה הוביל נתניהו בעשור הקודם. עם זאת, קשה להתעלם מתרומתו המשמעותית להעברת המשק הישראלי מצמיחה שלילית לזינוק ברמות הצמיחה. בתחילת העשור הקודם, בשנים 2001-2002, סבלנו מצמיחה שלילית. בשנת 2003 מונה נתניהו לשר האוצר, ובשנים 2004-2005 השגנו שיעורי צמיחה של 4.9%, וקצב הצמיחה במשק המשיך לעלות עד לרמה של 6.9% בשנת 2007.

8,000 משרות במשרדי הממשלה, ולכן הוא שואף להגביל את מספר העובדים במשרדים אלה. אני מתרשם יותר מהעלייה החדה במספר העובדים במגזר הציבורי כולו בעשור החולף. בעשור שהסתיים בתום 2013, גדלה אוכלוסיית המדינה מ־6.7 מיליון ל־8.4 מיליון נפש. גידול מרשים של 21%. אולם באותה תקופה גדלו משרות השכירים במגזר הציבורי, על בסיס נתוני אגף השכר באוצר, מ־780 אלף ל־1.09 מיליון משרות. גידול כמותי של 312,800 משרות שכיר, שהם עלייה חדה של 40%.

גידול עצום במגזר הציבורי

אם מישו סבור כי הגידול העצום הזה במספר משרות השכיר במגזר הציבורי – לעומת הגידול באוכלוסייה – נובע מפעילות לשיפור ביטחון הפנים, ו/או מערכות הבריאות, החינוך והרווחה, הוא טועה בגדול. דווקא בתחומים אלה היו שיעורי גידול נמוכים בכוח־האדם, והם לא בהכרח שיפרו את תפקודם. מה שגרם בפועל לגידול במספר משרות השכיר במגזר הציבורי היה הדינמיקה הפנימית בתוך מגזר זה.

מי שאוחז במשרה בכירה במגזר הציבורי, שואף לקלוט עובדים נוספים שיהיו נתונים למרותו. שרים רבים אף מאמינים כי השגת יעדים לא יכולה להתבצע באמצעות צוות העובדים הקיים, אלא צריך ליצור רשויות חדשות, אגפים חדשים ורגולטורים חדשים. הכיוון התמידי הוא אי־התייעלות והתרחבות לא מוצדקת בכוח־האדם.

היום, כשדנים במשק בגיבוש תקציב לשנת 2015, אנו מחמיצים את העיקר. הכול נעשה בראייה לטווח הקצר, במקום להניח את התשתית לשינויים הדרגתיים וארוכי טווח.

מדברים הרבה על רפורמות, אך לא עוסקים בשינוי האמיתי שהמשק הישראלי זקוק לו. המשק זקוק לשינוי

מבני ביחס שבין אלה המועסקים במגזר העסקי לבין אלה המועסקים במגזר הציבורי. מהלך כזה יחסוך משאבים רבים ויתרום לצמיחת המשק יותר מכל רפורמה אחרת.

שינוי מבני ביחס בין הציבורי לפרטי יחסוך משאבים אדירים למדינה. כדי שנבין את סדרי הגודל, יצוין כי על־פי נתוני אגף השכר במשרד האוצר משנת 2014, מתוך תקציב כולל של 404 מיליארד שקל, 146 מיליארד שקל הם סך הוצאות המדינה המושפעות מהשכר הציבורי; כמו כן, על־פי הרוחות הכספיים של המדינה לשנת 2013, הוצאות השכר הכוללות הן 123 מיליארד שקל.

זוהי משימת הענק שעמה צריך להתמודד. לא מתוך כוונה ומטרה להשיג את השינוי המיוחל בשנה תקציבית אחת, אלא בטווח של חמש־עשר שנים. אבל להתחיל צריך כבר היום. אפשר ליצור שינוי מגמה וללא פיטורי עובדים. לא פעם הוצע לקבוע טווח של חמש שנים, שבמהלכן על כל שני עובדים שפורשים מרצונם מהמגזר הציבורי (או שמגיעים לגיל פרישה), יגויס עובד אחד בלבד. וכדי להתאים את המערכת הציבורית לצורכי המשק, לאפשר במקביל גם ניידות־פנימית לרוחב כל המגזר הציבורי, הכולל בתי־חולים ממשלתיים, רשויות מקומיות, משרדי ממשלה, חברות ממשלתיות ועוד ועוד. הרבה עובדים במגזר הציבורי מתוסכלים, לא מסופקים ולא ממש מרוצים מעבודתם. אך בשל דאגה לביטחונם הכלכלי, הם חוששים לפרוש ולעזוב את עבודתם. ניידות־פנים גמישה ואמיתית תתרום רבות לרענון כוח־האדם במגזר הציבורי.

תוכנית זו, הניתנת לגיבוש בהנהגת משרד ראש הממשלה ומשרד האוצר בשיתוף עם ארגוני העובדים, תעניק תרומה אדירה למשק ולמגזר הציבורי עצמו. היא גם תבסס את המשך צמיחת המשק, ותאפשר הפניית משאבים נוספים לביטחון ולחברה בישראל. ●

הדרך למניעת פיטורים במשק פשוטה וברת ביצוע

עו"ד אוריאל לין, נשיא איגוד לשכות המסחר,
מתייחס לגל הפיטורים במשק הישראלי
ומציע דרך למניעתו וחיסכון מיליארדי שקלים

אוריאל לין | 09:22 23/12/2013

במהלך השנים 2003-2012, אוכלוסיית המדינה גדלה ב-18% לעומת עלייה של 28.8% במספר המועסקים במגזר הציבורי. מדובר בגידול העולה בהרבה על שיעור הגידול באוכלוסייה. כיום, מספר המועסקים במגזר הציבורי מגיע כבר ל-1.17 מיליון מועסקים, לעומת מספר המועסקים במגזר העסקי, העומד רק על 2.11 מיליון. המשמעות של נתונים אלה, שישנם יותר מדי עובדים במגזר הציבורי - כמעט על כל שני עובדים במגזר העסקי יש יותר מעובד אחד במגזר הציבורי. זהו איזון בלתי נכון אשר מחזיר אותנו לתופעת השמן והרזה.

שר האוצר, ח"כ יאיר לפיד, אמר באחד מנאומיו בכנסת כי יש לשים את יעול המגזר הציבורי כאחד מהיעדים המרכזיים של הממשלה, ובכך הוא הצטרף לרבים אחרים אשר מדברים על אותו יעול המגזר הציבורי - ממש כפי שמדברים על מזג האוויר, אך מבלי לשנותו. מעולם לא גובשה תוכנית רצינית, ארוכת טווח, יסודית. תמיד מנחיתים מכות רפלקסיביות - הכרזות על פיטורים ותוצאות של לא כלום.

כדי לייעל את המגזר הציבורי בישראל יש לבצע תוכנית חומש לשינוי מבני, שלא בדרך של פיטורין, שכן זוהי דרך שמראש נועדה לכישלון. ישנה חשיבות מיוחדת לצמצום המגזר הציבורי באופן מבני עבור פיתוח המשק וצמיחתו - הפניית פחות משאבים לאומיים למגזר הציבורי, שיפור ביעילות, יותר משאבים למטרות חברתיות, פיתוח תשתיות וצמיחת המגזר העסקי.

הדרך לצמצום אמיתי במגזר הציבורי צריכה להתבסס על שני מהלכים במשולב, **המהלך הראשון**: קביעת קריטריון חד - כנגד שני עובדים הפורשים מרצונם ייקלט עובד אחד. לא מדובר בתוכנית לעידוד פרישה הכרוכה בהוצאות תקציביות, אלא בפרישה מובנית של עובדים, בין אם בהגיעם לגיל הפנסיה ובין אם מרצונם החופשי של העובד. ההערכה היא שבתקופה של 5 שנים יפרשו כ-50 אלף עובדים ויגויסו במקומם 25 אלף עובדים.

מאחר וההוצאה התקציבית על השכר במגזר הציבורי כולו עומדת על כ-50 מיליארד שקלים, החיסכון הצפוי מהפחתה של כ-25 אלף עובדים יעמוד על כ-2.7 מיליארד שקלים בשנה. השכר החודשי הממוצע במגזר הציבורי עומד על כ-9,265 שקלים.

המהלך השני, קביעת ניידות פנים לרוחב כל המגזר הציבורי. מדובר במתן אפשרות שהעובדים במגזר הציבורי כולו, בכלל זה: שירות המדינה, רשויות מקומיות, חברות בבעלות המדינה, יוכלו מרצונם ועל פי הצורך לעבור ממקום עבודה אחד לאחר, בתוך המסגרת הרחבה של המגזר הציבורי, תוך הבטחה שהזכויות שהם צברו לאורך השנים לא תפגענה.

מהלך זה מחייב עשיית הסכם עם ארגוני העובדים לגיבוש עקרונות של ניידות פנים. תוצאתו תהיה התייעלות המגזר הציבורי מבלי לפגוע בשירותים החברתיים והציבוריים. כמו כן, תהליך זה יאפשר התחדשות בתוך המגזר הציבורי עצמו, יחד עם יצירת יותר הזדמנויות לאלה המשרתים במגזר הציבורי את עיקר שנות עבודתם.

תוכנית פשוטה כאמור היא ברת ביצוע, שכן אין משמעותה מהלך של פיטורים כפויים - היא מושתת על ביצוע ארוך טווח. לאחר תקופה של 5 שנים ניתן יהיה לבחון תוצאות תוכנית זו, אולם הבטחת ביצועה מחייבת עמידה בפני לחצים.

***אין לראות באמור לעיל משום המלצה לביצוע פעולות ו/או ייעוץ השקעות ו/או שיווק השקעות ו/או ייעוץ מכל סוג שהוא. המידע המוצג הינו לידיעה בלבד ואינו מהווה תחליף לייעוץ המתחשב בנתונים ובצרכים המיוחדים של כל אדם. כל העושה במידע הנ"ל שימוש כלשהו - עושה זאת על דעתו בלבד ועל אחריותו הבלעדית. החברה ו/או הכותבים מחזיקים ו/או עלולים להחזיק חלק מן הניירות המוזכרים לעיל.

6 הפתרון להוזלת מחירי המזון: רוצים להוריד

את יוקר המחיה אך טומנים את הראש בחול.

הפחתת מחירי מוצרי המזון לא תושג מבלי שיבוטלו כליל מכסי המגן על יבוא מוצרי מזון ויופחתו משמעותית מכסי המגן על יבוא גידולים חקלאיים.

כישלון הורדת יוקר המחיה בישראל / אוריאל לין

חומות-מכס דרקוניות ואנכרוניסטיות

שאף מעלים אפשרות של פירוקה, או הגבלת ענפי המזון שבהם היא פועלת, כאילו תנובה היא האשמה בכך שהפכה להצלחה עסקית. בכך אנחנו גם משדרים לעולם, כי ישראל לא מאמינה באמת בעקרונות של שוק חופשי, ושמותר לה להפקיע נכסים כדי להשיג מטרות נכונות, אבל בדרך הלא נכונה. בתוך זאת, חוזרים כאן לשיטה הפסולה של "שיטת המכסות" כדי להוויל את מוצרי החלב, על אף שאנו כבר למודי ניסיון ויודעים כי גם שיטת המכסות וגם שיטת הפיקוח על המחירים, לא יצמיחו תועלת אמיתית.

לדשדוש המתמיד הזה בבוץ של הורדת מחירי המזון בישראל יש כמה סיבות. אמצעי התקשורת עוסקים כבר שנים ברמת מחירי המזון הגבוהה יותר בישראל לעומת העולם הגדול, וכולם מבינים כי הפחתת מחירי המזון היא אחד היעדים החשובים ברמה הלאומית. במקום לנסות ולהרוס חברות מקומיות, שחשוב ומותר להן להצליח עסקית, מוטב שנאמץ גישה פשוטה ברמה הערכית, שיש לה גם משמעות כלכלית: לא להטיל מס על מוצרי מזון. לשם פישוט הגישה, נוציא מדיון זה את שאלת הפטור ממע"מ על צריכת מוצרי מזון.

נתבונן לרגע בשיעורי המכס על יבוא מוצרי מזון לישראל. בשיחות שהיו לי עם אישים שונים המצויים בענייני כלכלה, איש מהם לא הצליח להתקרב בהערכתו לשיעורי מכס אלה. לדוגמה: המכס על בשר בקר טרי או מצונן הוא 12% 14 שקל לק"ג; על בשר של עופות 102% עד 170%; תלוי בסוג; על אבקת-חלב בעלת תכולת שומן לפי משקל מעל 1.5%, המכס הוא 212%; על חמאה 140%; על בצל טרי וצנון 298%; על שום טרי 340%

בשלוש השנים האחרונות עוסקים משרדי האוצר והכלכלה (התמ"ת לשעבר), בניסיונות נמרצים להורדת יוקר המחיה בישראל, ובעיקר בהורדת מחירי

המזון. אמנם זוהי מטרה מוצדקת ביותר, אולם נראה כי גם כאשר מצייבים מטרה מאוד חשובה, אולי מחמת הרבקות בחשיבה אנכרוניסטית, אין אנו מסוגלים לצעוד בדרך הישר.

בשנים אלה הוקמו ועדות עם הרבה כוונות טובות: ועדה בראשות מנכ"ל משרד הכלכלה לשעבר, ועדה בראשות מנכ"לית משרד האוצר כיום, יעל אנדרון, וכן גם ועדת שרים מיוחדת לטיפול בהורדת יוקר המחיה בראשות שר הכלכלה. המאפיין את המוטיבציה של השרים להקמת הוועדות, המורכבות מהפקידות הגבוהה, הוא ניסיון של הליכה בדרך הנוחה.

התוצאות שמקבלים הן בדרך-כלל סכך של המלצות ביורוקרטיות לאחר תקופת עבודה ממושכת, הנעדרות תפיסה בסיסית נכונה; אשר לא תרמו עד היום לא להורדת יוקר המחיה ולא להורדת מחירי המזון בישראל. ההמלצות שהתגבשו לאחרונה על-ידי "ועדת אנדרון", מראות שוב שילוב שהוא בעיקרו תקיפת הייצור המקומי, על שליטתו הריכוזית על תחום המזון, כאילו הדרך היחידה להורדת מחירים נעוצה בשבירת ריכוזיות הייצור הקיימת בשוק הישראלי.

הטלת מס עתק על צריכת מזון

תנובה, שעל ברכיה התחנכנו בעבר, ושמוצרי החלב שלה היו פעם תפארת המזון הזול והעממי, הפכה להיות אויב העם. יש מי

המכסים על מוצרי מזון הם מטורפים ומגיעים למאות אחוזים (עופות 102%~170%, אבקת-חלב עד 212%, חמאה 140%, בצל טרי וצנון 298%, שום טרי 340%). התעשייה כבר חשופה לתחרות של היבוא, אבל הקברניטים מסרבים להבין שרק חשיפה ליבוא, לרבות ביטול המכסים על מוצרי מזון וגידולים חקלאיים, יוזיל אותם ויצור תחרות

ועל שימורי טונה 12% 2 שקלים לק"ג. מדובר בשיעורי מכס מטורפים. קשה להעלות על הדעת שעל יבוא מזון מותר להציב חומות-מכס כה גבוהות. הדבר נובע מגישה אנכרוניסטית ומעוותת, אשר טרם הצלחנו להשתחרר מכבליה. חשפנו כמעט את כל התעשייה לתחרות בפני יבוא מתחרה, וזה אחד מסיפורי ההצלחה של ישראל. יש לנו כיום עודף במאזן סחר החוץ, אבל הקברניטים מסרבים בעקשנות להבין שצריך לחשוף לתחרות גם את יבוא מוצרי המזון וגם את הגידולים החקלאיים.

אם נגיע למסקנה כי חייבים לתמוך בחקלאות, הדרך היא מתן סובסידיה ולא חומות-מכס דרקוניות, שמהוות הטלת מס עתק על צריכת מזון על כלל הציבור בישראל.

לפני שנים אחדות התנהל דיון ממושך על הורדת המכס על יבוא שימורי טונה לישראל, מוצר מזון, זול ועממי. ואכן, הוחלט על ביצוע הפחתה הדרגתית. קודם להפחתה, מחירן של 4 קופסאות שימורים נע בין 24.90~29.90 שקל. היום, לאחר הפחתת המכס, המחיר נע בין 19.90~24.90 שקל (נתוני לשכת המסחר).

הפחתת מכסים מורידה את המחיר לצרכן

ויוצרת תחרות אמיתית. כשהייצור המקומי לא נחשף לתחרות בפני היבוא אין תחרות אמיתית. לכן, מוטב שנחשוף את כל הייצור המקומי לתחרות משוכללת ומלאה בפני יבוא של מוצרי מזון.

תפיסה מעוותת במשרדי האוצר

כדי להבין את התפיסה המעוותת שעדיין שוררת במשרדי האוצר והכלכלה, נביא לדוגמה את "חוק תכנון משק החלב", שתוקן לאחרונה בשנת 2011. ההגדרות הבסיסיות (שהן בעייתיות ומסורבלות) דנות בהגדרתם של "חומרי-גלם חלביים, חלב במכסה, חלב בקר במכסה, חלב גולמי, חלב לצריכה עצמית, חלב עודף, ומוצר חלב שמוגדר כמוצר ש-50% או יותר ממשקלו נובעים על בסיס חומר יבש, נובעים מחלבון, שומן, לקטוז או מינרליים שמקורם בחלב, ואינם חומרי-גלם חלביים". קשה למצוא הגדרה סבוכה יותר לחלב ולמוצריו. נראה, כי חשיבה אנליטית רבה הושקעה בהגדרה מורכבת ומפותלת זו. החוק עצמו, בסעיף 3, קובע חד וחלק כי "שיווק חלב ומוצרי חלב בישראל יהיה מייצור מקומי בלבד או מיבוא שהותר על-ידי שר הכלכלה, בהתייעצות עם שר החקלאות". מכאן ניתן להקיש על הכול: הגנה על הייצור המקומי והחלטות של פקידות משרדים - מתי לחלק מכסות מאזנות.

דרך המלך הייתה והיא עדיין אחת ויחידה: לא הקמת נדבכים ביורוקרטיים נוספים של פיקוח מחירים, לא יצירת נדבכים נוספים של שיטת יבוא על-פי מכסות, ולא הקמת ועדות נוספות שיעבדו שנים, אלא החלטת הממשלה כולה לביטול של כל המכסים המוטלים על יבוא מוצרי מזון לישראל. גישה כזו חייבת לנבוע מראייה נכונה של האינטרס הציבורי הכולל. אסור שיוטל מס על כל מוצרי המזון. ברור, שמהלך כזה צריך להיעשות בהדרגתיות, כדי לאפשר לתעשייה המקומית להיערך בהתאם. צעד כזה יתרום גם להתיעלות התעשייה המקומית ויבטיח את הפחתת מחירי המזון בישראל. ●

הכותב, עו"ד, הוא נשיא איגוד לשכות המסחר

יוקר המחיה אוריאל לין

ישראל פיתחה שיטת הגנה פסולה על החקלאים

יוקר מוצרי המזון בישראל? האם העוברות העור לוח מהמחקר האובייקטיבי של OECD לא היו ידועות לנו לפני כן? והאם עוצמת וגובה מכסי המגן על יבוא מוצרי המזון לא היו ידועים לנו אף הם? התשובה היא כי אף שכל המידע הזה היה ברשותנו, ושהוא גם עמד למול עיניהם של חברי ועדת טרכטנברג וחברי ועדת קרמי, נוכח ויכוח ציבורי הרווי באינטרסים, אנו עדיין זקוקים להצגת מלוא רוחב יריעת העיוותים על ידי גוף בינלאומי אובייקטיבי.

ההגנה על החקלאות, כיעד בפני עצמו, מורכבת לחלוטין. מדינות אחרות עושות זאת גם כן. ואולם, השאלה המרכזית אינה אם להעניק הגנה לחקלאות, אלא כמה ומהי הדרך הנכונה. אנו בחרנו בדרך הפסולה וחסרת ההיגיון הבסיסי: ייקור מוצרי המזון לכלל הציבור, כולל משקי הבית המצויים בשכבות ההכנסה הנמוכות, כאשר מצעי הגנה על חלק מהמגזר החקלאי ועל מספר מועט של מפעלים, שיכולת ההתייעלות שלהם עדיין לא מוצתה.

שיעור המכס על יבוא בשר עוף טרי הוא "לא יותר מאשר" 170%; המכס על יבוא תפוחי אדמה טריים הוא לא יותר מאשר 230%; על יבוא עגבניות – לא יותר מאשר 272%; על יבוא בצל – 298%; על יבוא מלפפונים – 170%; ועל יבוא ביצי תרנגולת – לא יותר מאשר 170%.

נוכח שיעורי מכס אלה על מוצרים שניתן בהחלט להגדירם כמוצרי יסוד בסיסיים, האם זה פלא שדו"ח OECD האחרון על יוקר מוצרי המזון מבשר לנו כי סחורות חקלאיות יקרות ב"ישראל ב-11% יותר מהמוצע במדינות OECD; כי ישראל פיתחה שיטת הגנה פסולה על החקלאות, בדרך של רשת מכסי מגן מטורפים; כי המכסים האלה הם לא פחות מ-84% מכלל ההגנה המוענקת למגזר החקלאי; וכי הצרכן הישראלי שילם, רק ב-2012, סכום עודף של 2.85 מיליארד שקל על רכישת מוצרי מזון, כתוצאה ממדיניות התמיכה של הממשלה בחקלאות. האם היינו זקוקים באמת לדו"ח OECD על

יאמרו לנו מייד ששיעורי המכס של "אך לא יותר" הם תקרה בלבד, וכי המס האפקטיבי נמוך יותר. אם כך, מדוע לא להעמיד את שיעור רי המכס ברמה האפקטיבית ולעשות זאת מיד? מדוע להציב תקרה הנושקת לרמה דמיונית של 200%-300? נראה כי מדובר בתרבות חשיי בה אנכרוניסטית, הנעוצה עמוק בשורשים האידיאולוגיים מהשנים הראשונות של הקמת המדינה, וחוסר היכולת של המערכת הפוליטית להתמודד מול אינטרסים מוגדרים שהתקבעו ולהשיג באמת את המטרה המרכזית של הפחתת יוקר המחיה על מוצרי מזון.

בתחילת שנות ה-80, בתקופה שבה כיהנתי כממונה על הכנסות המדינה, היו שיעורי מס הקנייה על מוצרי יבוא בסיסיים לבית, כמו תנורי אפייה, מכונות כביסה, מקררים חשמליים ואף טלוויזיות, ברמה שנעה סביב 100%, וגם יותר מזה. על רכישת מוגנים הוטל מס כולל של 240%. מישוהו, על בסיס אידיאולוגי מטור פש, הגדיר מוצרים אלה כ"מוצרי יוקרה" – ואם

הם מוצרי יוקרה, מותר להטיל על רכישתם מס גבוה. מה היתה התוצאה? במשך עשרות בשנים, השכבות החלשות שנזקקו אף הן לציוד זה, נשאו בעול כבד של חובות, בעוד שהשכבות המבוגרות יותר לא נפגעו כלל.

אותה תופעה קיימת כיום ביבוא מוצרי מזון. מי שאמצעיו דלים, משלם מחיר יחסי גבוה מכי לל הכנסתו כדי לקנות מזון לביתו; ומי שאמצעיו עיו אינם דלים, אינו נפגע כלל.

הגיע זמן שנאמץ תפישת יסוד שאינה נר בעת משום דו"ח אלא מוצבת על בסיס ערכי פשוט – כי אסור בשום אופן, בדרך של מיסוי, או בכל דרך מלאכותית אחרת, לייקר מוצרי מזון בסיסיים שלהם נזקק הציבור בישראל. כשהתפישת הערכית תשתנה, יהיה קל יותר לבצע את הצעדים האופרטיביים הנדרשים.

**הכותב הוא נשיא
איגוד לשכות המסחר**

7 הדרך הנכונה לעיצוב **תקציב המדינה: עיצוב**

**נכון של תקציב המדינה
מחייב שורת דיוני יסוד,
קודם שהצעת התקציב
מוגשת לאישור הממשלה
על-ידי משרד האוצר.**

תקציב המדינה (2) אוריאל לין

שורש הבעיה - דרך הכנת התקציב

שר האוצר מתבקש מהממשלה להציג את הצעת תקציב המדינה לאישור הממשלה. יחד עם ספר התקציב מוכן גם חוק ההסדרים - הזדמנות חקיקתית רבת עוצמה להכללת שינויים משמעותיים במערכת הכלכלית. וכאן מתחיל התהליך שבו ההשפעה המר-כזית על התכנים היא של פקידות האוצר, שכן היא זו שבוחנת את האלטרנטיבות בר-מת האילוצים המוכתבת לה. כל אותה תקופה הממשלה אינה עושה דבר, ורק ממתינה למוצר שאופה האוצר. מפעם לפעם דולפות הצעות כאלה ואחרות, והתגובות עליהן הן כמובן בתקשורת.

בפני פקידי האוצר עומד תמיד תקציב המדינה של השנה החולפת. אנו נוכחים תמיד כי לא ניתן לראות גיבוי אמת לשינויים דרמטיים. מול כל סעיף הוצאה או פטור ממס ניצב משרד ממשלתי או סקטור במגזר העסקי או שכבה חברתית מוגדרת.

« אולי הגיעה השעה שנבין כי התכנים של תקציב המדינה מושפעים במידה רבה גם מדרך הכנתו. במקום לעסוק רק בתכנים - מה יש בתקציב ומה אין בו - כדאי גם לבחון בשולי הדיון אם דרך הכנתו המסורתית, שהתקבעה אצלנו בדרך היחידה שבאמצעותה בונים את תקציב המדינה, היא אכן ראויה.

חוק התקציב הוא המסמך החשוב ביותר בארגון חיי המדינה. הוא שקובע איך אנו מחלקים את המשאבים שברשותנו, לאילו מטרות ועל פי אילו סדרי עדיפויות. האחריות המלאה על תכניו כלפי הציבור מוטלת ישירות על הממשלה והכנסת. אך זוהי אחרי ריות שמימושה הוא תיאורטי בלבד - שכן מרחב שיקול הרעת הניתן לממשלה ולכנסת תהא מוגבל ביותר. את מרחב שיקול הרעת הממשי אנו בעצם מעניקים לפקידות האוצר ולשר האוצר.

כל גוף שואף שלא להיפגע, ולהותיר את מצבו לפחות כפי שהיה בעבר. וכך חוזרים לדינמיקה הידועה של ביטול שינויים לרעה מול קבוצות מוגדרות, והטלת הכבדות נוספת על הציבור.

בכל מקרה, התקציב מועבר לממשלה עם יעד גירעון מוגדר ובמסגרת זמן מצומצמת, כאשר מרחב שיקול הדעת או היכולת לבצע שינויים מהותיים מנקודת זמן זו מוגבלים מאוד. בשלב זה, כל שינוי מחייב את קיוו ההשפעה על המכלול - אם מבטלים קיצוץ בסעיף תקציבי אחד צריך לקצץ בסעיף תקציבי אחר, או מה שיותר נוח - להעלות עוד יותר את נטל המסים.

אם רוצים לעצב תקציב שיהלום טוב יותר, או שלפחות ישקף נכון יותר את מרחב שיקול הדעת של הממשלה כפועל יוצא מאחריותה - מסלול ההכנה של התקציב חייב להשתנות. צריך להתחיל את הכנת התקציב בדיוני עומק, לא באוצר אלא ברמת הממשלה

או ברמת ועדת שרים לכלכלה. במקביל יש לקיים דיונים בוועדת הכלכלה בכנסת. ועדת השרים לכלכלה היא זו החייבת לעצב את סדרי העדיפויות, לקבוע תוואי ברור ולהגידיר מטרות על ומטרות משנה.

רק לאחר מכן יהיה נכון להעביר את מסך מטרות התקציב וסדרי העדיפויות לתרגום למספרים באוצר. בדרך זו, לא פקירות הממשלה תכתיב את התקציב לממשלה - אלא הממשלה תכתיב את התקציב לפקירות. למען הצדק, אציין שאין לי ביטחון שדרך זו תוליד תקציב טוב יותר או אחראי יותר, או שהוא לא יהיה מפולש יותר באינטרסים וקטנוניות. אבל לפחות או נדע שאנו מקבלים את התקציב המתאים יותר לבחירתנו הדמוקרטית, כפי שהיא משתקפת בתוצאות הבחירות לכנסת.

הכותב הוא נשיא איגוד לשכות המסחר

הארץ

חוק ההסדרים אינו דמוקרטי? קשקוש

אוריאל לין | 20.11.2007 23:00

מקובל מאוד לתקוף כיום את חוק ההסדרים, וגם קל לעשות זאת בהצלחה לא מבוטלת. זה תופס כותרות ומצטייר כמאבק של הכנסת מול עריצות השלטון למען השמירה על הדמוקרטיה. אך חוק ההסדרים אינו פוגע בדמוקרטיה. זוהי חבילת חוקים אשר נועדה, בראייה כוללת, לקדם את משק המדינה. חוק ההסדרים הוא מכשיר ראשון במעלה בחשיבותו לקידום מטרה זו. צמצומו של החוק מעבר לנחוץ פוגע ישירות במשק המדינה.

כמובן, אסור להגזים ואסור לדחוף לתוך החוק מכל הבא ליד, אבל כל מה שרלוונטי לתקציב 2008 וכל מה שמונח ביסודות השינויים במשק אותם רצוי וצריך לקדם, מוטב שיהיו כלולים בו. העברת חבילת חוקים לוועדת הכספים כמקשה אחת אינה מהווה פגיעה בדמוקרטיה ואינה מהווה פגיעה בכנסת. התיאור המצטייר, כאילו דיון כולל בוועדת הכספים בחבילת חוקים אחת הוא שטחי וחפוז, בעוד דיון באחת מהוועדות הקבועות הוא יסודי, מעמיק ודמוקרטי, הוא מגוחך. מי שכן פוגע במקרים רבים בעקרונות הדמוקרטיה הן ועדות הכנסת הקבועות עצמן. חברי כנסת הנכנסים ויוצאים מכותלי חדר הוועדה במהלך דיון בחוק חשוב (וכל חוק הוא חשוב), ללא נוכחות רצופה ומסודרת במהלך הדיונים; היעדר לימוד מספיק של נושא החקיקה קודם הדיון; יושבי ראש ועדות בלתי ידועים בציבור, שאך זה נבחרו בראשונה לכנסת והם מנהלים את הדיונים בגסות רוח, כאילו ייעודם להפגין שררה וחוכמת על; אי מתן שהות מספקת לארגונים ויחידים המייצגים אינטרסים לגיטימיים להציג את השקפת עולמם; הקניית עדיפות לארגוני לוביסטים על פני נציגי האינטרסים הלגיטימיים. כל אלה מהווים פגיעה בדמוקרטיה וגורמים לכך שיחס הציבור לכנסת אינו כאל מוסד המחנך לערכי דמוקרטיה, אלא כאל מוסד של כוח ושררה. הייתי רוצה לראות את יו"ר הכנסת, יו"ר ועדת הכנסת ואחרים מתמודדים עם ליקויים אלה.

אבל לא רק רמת הדיונים לוקה בחסר. הבעיה נעוצה גם במשך הזמן הכרוך בהכנת הצעת חוק במשרדי הממשלה ובמשך ורציפות הדיונים בכנסת. העיסוק בחוק שיש לו משמעות, כלומר כזה הפוגע באינטרסים מוצקים של קבוצות מוגדרות, עלול להימשך שנים.

כיום מכהנים חברי הכנסת במשרה מלאה. כל החומר הנוגע לחוק ההסדרים הועבר אליהם כבר בתחילת ספטמבר, כך שהיו לרשותם חודשיים מלאים ללמוד ולעיין בחומר. זה בהחלט מספיק זמן ללימוד מעמיק. אל נשכח שלכל חבר כנסת יש גם שני עוזרים פרלמנטרים.

הדרישה המרכזית של חברי ועדת הכספים צריכה להיות שחבריה יצמאו זמן לדון לעומק במכלול ההצעות במופיעות בחוק ההסדרים, וכי לעניינים המופיעים בחוק תהיה השפעה אמיתית על תקציב המדינה ועל המדיניות הכלכלית המנחה את התקציב. אם לא היינו משתמשים בחוק ההסדרים, המשק היה עדיין 'על הפנים'. כך למשל, בזכות חוק ההסדרים הוסדרה גביית הארנונה ונקבעו תעריפי מקסימום, הופחתו שיעורי הביטוח הלאומי, הוחלט על סלילת כביש אגרה (חוצה ישראל), עבר חוק עידוד השקעות הון, עובדי המדינה הועברו לפנסיה צוברת ועוד. נחמיה שטרסלר (1.11.07) פירט רשימת חוקים נוספים.

ללא חוק ההסדרים קשה מאוד לקדם מדיניות כלכלית כלשהי וקשה לקדם את הכלכלה. לעיתים ראייה כוללת של כל החקיקה, בחוק מוסדר אחד, פרי מדיניות כוללת, מבטיחה חקיקה טובה יותר.

הכותב כיהן בכנסת ה-12 כיו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט ומכהן כנשיא איגוד לשכות המסחר

הצבעה במליאה על חוק ההסדרים בתחילת 2007

8 מחיר השירותים המונופוליסטיים:
שבירת המונופולים המוחלטים
שבועלות המדינה תושג רק בדרך של
תחרות אמת ולא בדרך של הפרטה.
הפרטת נמלי הים עלתה למדינה כסף
רב, אך לא השיגה דבר. הקמת רציפי
ים חדשים והקמת תחנות כח פרטיות
לייצור חשמל הכרחיים על מנת להוריד
את מחיר השירותים המונופוליסטיים
הניתנים על ידי המדינה.

תחרות במשק אוריאל לין

בתי הדין לעבודה
מגנים על החזקים

« בישראל קיימות שתי קבוצות עובדים בעלות מעמד שונה וזכויות שונות. כל אלה העובדים במונופולים הממלכתיים שהם בבעלות המדינה, כמו עובדי הנמלים, חברת החשמל, רשות שדות התעופה ורכבת ישראל הם כמובן מעדי מוד העובדים העליון. האחרים, במעמד נחות, הם כלל העובדים במשק, יהיו אלה העובדים בשירות הציבורי או במגזר העסקי. קיימים הבדלים גם באשר לזכויותיהם של העובדים במגזר הציבורי לעומת העובדים במגזר העסקי. לראשונים יש ביטחון תעסוקתי גבוה יותר, אולם כאן ההבדל משמעותי בעיקר בכל הנוגע לאלמנט הקביעות.

כיצד הפכו עובדי המונופולים העסקיים בבעלות המדינה למעדי מוד העובדים הנבחר, אף שהם במהות משרתי ציבור? הסיבה הראשונה לכך היא שארגון העובדים הגדול ביותר, ההסתדרות הכללית, העניק ומעניק להם הגנה וחשיבות מעבר לשאר העובדים, ויהיה נכון תמיד להטיל את מלוא כובד משקלו בהגנה על האינטרסים והזכויות שלהם. הסיבה השנייה היא הכוח שיש בידם להשכיח את המשק במאבק על שיפור זכויותיהם, כוח שהם לא מהססים להשתמש בו או לאיים להשתמש בו.

הסיבה השלישית היא הרפיסות של רשויות השלטון. מאחר שיש ביכולתם לשתק את המשק כולו, שרים ורשויות מדינה אחרות נוטים תמיד להגיע איתם לפשרות, שהן בעצם כניעה, וכך מאפשרים להם גם במפגשי מאבק מוגדרים וגם בהליכי שחיקה מתמידים של חוסר פי-קוח ובקרה עוד ועוד את זכויותיהם וכוחם, כפי שהדבר משתקף בעליל בדו"ח מבקר המדינה האחרון.

איפה פורח הנפוטיזם במדינת ישראל במלוא תפארתו אם לא בחברות הממשלתיות? וממי הם יונקים את השראתם? זאת כבר יצטרך הקורא המלומד להחליט.

אולם הבעיה נעוצה בכך שמלבד כוחה של ההסתדרות, המגויס למענם, ומלבד רפיסות רשויות המדינה, כולל שרים לדורותיהם, מי שהעניק להם מעמד מיוחד היו דווקא בתי הדין לעבודה, האמורים להגן מכוח החוק והצדק על האינטרס הציבורי הכולל.

בתי הדין לעבודה לא השכילו לעשות את ההבחנה בין אינטרסים ובין זכויות. אין עובר בעולם כולו שיש לו זכות כי לחברה העסקית שבה הוא מועסק לא תקום חברה מתחרה. אבל כשהוגשו בפני בתי הדין לעבודה, ובמיוחד בפני בית הדין האזורי לעבודה בחיפה, עתירות בסכסוכים שבמהותם לא היו על תנאי עבודה וזכויות עבודה, אלא חשש מהקמתו של גוף תחרותי, בתי הדין לעבודה לא השכילו, או לא רצו, להבחין בין זכות ובין אינטרס.

לכל עובר יש אינטרס מובן להמשיך לעבוד במונופול, אבל אין לו זכות שהוא ימשיך לעבוד במונופול. כשכתי הדין לעבודה דנים בהקמת גופים שיתחרו במונופולים הממשלתיים, לפתע נוצרות הגנות עקיפות – שעל פיהן זכאית המדינה להקים גופים מתחרים, אך לנהל משא ומתן עם העובדים כדי להבטיח שזכויותיהם לא ייפגעו. בית הדין האזורי בחיפה אף הרחיק לכת וקיבל החלטות שלפיהן חיבור רשת החשמל לתחנת כוח שהוקמה במיזם פרטי תחובר כך שניתן יהיה לנתקו אם המשא ומתן עם העובדים לא יצלה. הווי אומר, חרב דמוקלס מעל ראשה של המדינה, שמשמעה: אם אין את מסיימת את המשא ומתן עם העובדים לשביעות רצונם, אנו נכשיל לכם את המיזם הפרטי.

שאלות עקרוניות אלה מתעוררות כיום נוכח התעוררותם של עובדי הנמלים כנגד הקמת נמלים תחרותיים בבעלות פרטית. בית הדין לא קובע שהמדינה לא יכולה ליזום הקמת נמלים פרטיים, אבל הוא מחייב אותה להיכנס למשא ומתן שעלול להוביל לכך שהמדינה תהיה חייבת, על השבון משלם המסים, להעניק לעובדי המונופולים ביטחון תעסוקתי באותה רמת השכר ותנאי העבודה שיש להם כיום. זו למעשה יצירת עלות נוספת במימון תקציבי, שבעצם מפריכה את גודם התחרות ומייצרת אבטלה שאינה סמויה.

וכך, לאמיתו של דבר, מבוטלת במידה רבה תרומת התחרות למשק כולו, שכן משלמי המס בישראל יישאו בעלות נוספת כדי לשדיין את האינטרסים של עובדי המונופולים.

הכותב הוא עורך דין ונשיא איגוד לשכות המסחר

אוריאל לין

הפעם אסור לזאת על הנמלים

החלטת הממונה על ההגבלים העסקיים, שלא להרשות הפעלת רציפי נמל נוספים על ידי חברות הנמלים באשרוד ובחיפה – מעבר לרציפים שאותן הן מפעילות כיום – יצרה הד חזק במערכת הכלכלית והשלטונית. החלטה זו משנה את תמונת המצב בכל הקשור להחרדת אלמנט התחרות בהפעלת רציפי הים בישראל.

על החשיבות העצומה שיש לשילוב תחרות בהפעלת רציפי הים אין צורך להכביר מילים. בי-2003, זמן קצר לאחר שמונה בנימין נתניהו לשר האוצר, הוא הציב את נושא התחרות בנמלי הים כאחת ממטרותיו המרכזיות. נתניהו אמר שהכל עובר דרך הנמלים, והתכוון לייצוא ולייבוא. מעט מאוד מגיע אלינו או יוצא מאיתנו דרך חברות התעופה, גם מחמת יוקר הובלת מוצרים בתעופה וגם מחמת הנפח המוגבל.

כשר אוצר ניהל נתניהו מאבק עיקש ליצירת תחרות, ואף הגיע להסכם עם ועדי הנמלים להפרטה חלקית של הנמלים. כסף רב שולם לעובדים תמורת הסכמתם, אולם לא ההפרטה ולא התחרות אכן מומשו. אין תחום בכלכלה שבו התחרות אינה מסייעת להזולה ולהתייעלות. זהו כלל יסוד מרכזי בפיתוח של כל כלכלה יעילה. אולם היכולת לשלב תחרות בנמלי ישראל או להפריט את הנמלים היא מוגבלת בשל הכוח הרב שצברו ועדי הנמלים. הם מתנגדים לכל תחרות, ואף דרשו בגיבוי ההסתדרות הכללית שלא פחות מ-25 אחוזים מעובדי הנמלים החדשים יהיו קרובי משפחה. קוראים לזה נפוטיזם.

ועדי הנמלים מתנהלים כאילו הם בעלי נמלי הים, בשל הכוח הרב שיש בידם לשבות ולשתק את המשק כולו. ממשלות ישראל עד היום נמנעו מלהתעמת מולם, וההסתדרות הכללית מוסיפה ומגבה אותם.

נמלי הים הם רכוש של מדינת ישראל, ועל שום כך הם רכוש הציבור כולו. המדינה על פי חובתה חייבת לדאוג, באמצעות הממשלה, שנמלים אלה ישרתו את האינטרס הציבורי הכולל בדרך הטובה ביותר. בשל חולשת הממשלות נוצרה הפרת איזון בין הכוח הרב שצברו הוועדים והאינטרסים המיוחדים להם לבין האינטרס הלאומי הכללי.

חלק מהמגזר העסקי אינו רוצה לראות מאבק של הממשלה מול נמלי הים. הם חוששים מהפרעות בביצוע הייצוא או הייבוא. אולם זוהי ראייה קצרת טווח. כדי להשיג שינוי לטווח הארוך יש לפעמים להקריב את האינטרס לזמן הקצר.

יצירת התחרות בצומת זה של חיינו היא צו השעה. היא תשפר לאין ערוך את כושר התחרות של כלכלת ישראל מול השווקים בעולם, תחזק את יחסי הכלכלה עם העולם החיצון ותגביר את האמון של המגזר העסקי בעולם עם המגזר העסקי בישראל.

החלטת הממונה על ההגבלים העסקיים מעניקה הזדמנות נדירה לממשלה לנקוט את הנחישות המי-תאימה כדי שנמלי ישראל יעברו על בסיס תחרותי. מהשלב שבו הנמלים מוכרזים כמונופול, אי ביצוע החלטת הממונה על ההגבלים העסקיים משמעותו הפרת החוק וביצוע עבירה פלילית. וזה פועל ישי-רות גם כלפי היחידים.

הממשלה חייבת לעמוד מאחורי החלטה זו בנחי-שות הראויה. אפילו יושבתו הנמלים – השביתה לא תארך יותר מימים אחדים, על פי העקרונות שכבר גובשו בבית הדין הארצי לעבודה. זהו מחיר ששווה לשלמו, שכן גם ועדי העובדים, כשמדובר בסנקציה פלילית, יימנעו מלהפר את החוק.

**יצירת התחרות בנמלי הים
בצומת זה של חיינו היא צו**

**השעה, היא תשפר לאין ערוך את כושר
התחרות מול השווקים בעולם**

תשתיות אוריאל לין

למה כלכלת ישראל חייבת נמלים חדשים

יורם זבה, הסביר באותו דיון שהתקיים בוועדת הכלכלה בכנסת שאין נמל בעולם העובד בתפוקה מלאה, וכי מקובל שרמת הפריקה והטעינה בנמל היא כ-70% מהיכולת המרבית, מחמת אופי העבודה המתבצעת בנמלים. לכלכלת ישראל תלות מוחלטת בנמלי הים, וצריך לא להיתמם ולהפסיק להתעלם מהבעיה המרכזית ביותר שכולנו מודעים לה היטב: שליטתם המלאה של הוועדים בנמלים. במשך עשרות שנים לא קם אף שר תחבורה או ממשלה בהרכב מלא שפתרו את בעיית השליטה המופרזת של הוועדים בנמלי הים. תמיד היו נסיגות ופשרות, תמיד היו ויתורים והתפרסות. גם תוכנית ההפרטה שאותה הוביל שר האוצר דאז, בנימין נתניהו, ומנהל אגף התקציבים לשעבר, אודי יוגב ב-2005-2006 נכשלה כישלון חרוץ. היא עלתה הרבה כסף ולא תרמה מאומה.

שליטה ריכוזית מוחלטת זו של ועדי הנמלים בנכסי התשתית של המדינה, השייכים לכלל הציבור, היא הבעיה המרכזית ויש לכך רק פתרון אחד ויחיד: הקמת נמלי ים חדשים, בתחרות הוגנת מול נמלי הים הקיימים.

«היה קשה להשתחרר מהרושם שח"ב עמר בר-לב ("ישראל לא צריכה שני נמלים חדשים", 2.4, TheMarker) מזוהה מאוד עם האינטרסים של ועדי הנמלים, וכי הזדהות עמוקה זו הניעה אותו להציג ניתוח כלכלי שלפיו אין לנו צורך בנמלים חדשים בישראל, אלא רק הרחבה מסוימת של התשתיות הקיימות.

אלא שחיוזי הגידול של סחר החוץ של ישראל על פי נתונים כלכליים והערכות הוא בוודאי לא מדע מדויק. מול הנתונים שאותם הציג ח"כ בר-לב, מוצגים נתונים אחרים, מרשימים לא פחות – של חברת נמלי ישראל, של לשכת הספנות ושל משרד התחבורה. נתונים אלה מתייחסים לא רק להיקף הסחר העתידי, אלא גם להפיכת חלק מהנמלים שלנו לנמלי ים עמוקים, במידת הצורך.

מול חיוזי של נתונים ניתן תמיד להציג חיוזי נגדי, אך אין זו השאלה המרכזית. גם אם נקדים בניית תשתית חדשה של נמלים, ותהיה לנו תשתית גדולה יותר מזו התואמת בדיוק את היקף סחר החוץ, לא נפגע בכלכלת ישראל אלא רק נחזקה. נשיא לשכת הספנות,

נמל אשדוד. הבעיה הגדולה היא שליטתם המלאה של הוועדים בנמלים צילום: איליה מלניקוב

של כך עלינו להניח שלא נשיג דבר בהקדמת הנמלים החדשים במישור יחסי העבודה. זוהי הנחת עבודה שגויה ביותר. אפילו אם תנאי העבודה של העובדים בנמלים החדשים יהיו שווים לאלה שבנמלים הקיימים, עדיין תתקיים תחרות על רמת השירותים. גם העובדים הם בעלי יצר קיום, וכשהם יידעו שהאלטרנטיבה להשבתת עבודה תהיה הפניית העבודה לנמלים אחרים והפסדים עבורם, הם ינהגו על פי העקרונות המקובלים של ניהול ארגונים כלכליים בתנאי תחרות.

הכותב הוא נשיא איגוד לשכות המסחר

כלכלת ישראל כולה אינה יכולה להישען על תביעות, צודקות או לא צודקות, של הוועדים או על מצב הרוח של ועדי הנמלים. אנו חייבים להבטיח תשתית שירותים יציבה ובטוחה בנמלי הים. אנו צריכים לשרר לעורלם שזהו המצב לאשורו בנמלי ישראל. אלה הם ערכים בעלי חשיבות חברתית וכלכלית עליונה. איך ניראה בעיני העולם יקבע את מיקומה וכוחה של ישראל בתחום הספנות הימית המתפתחת.

ח"כ ברילב עוד ממשיך ואומר שגם בנמלים החדשים תהיה התארגנות של עובדים, ותנאי העבודה יהיו זהים בין הנמלים, וב-

9 **צינור עושק מס הארנונה:**
מסי ארנונה מועלים,
ללא אישור הכנסת, על כלל
הציבור ועל המגזר העסקי
במסלול ירוק, דרך משרדי
הפנים והאוצר;
על שום חריגות שכר במגזר
הציבורי וחוסר היעילות של
הרשויות המקומיות.

עו"ד אוריאל לין / עוֹשֵׁק הָאָרְנוֹנָה

משלמים על חגיגות השכר במגזר הציבורי

השכר במגזר הציבורי. בעוד שעליית מדד המחירים לצרכן הצדיקה את העלאת מס הארנונה ב-1.34%, לשנת 2014; מדר השכר הציבורי עלה ב-5.39%.

זוהי עלייה פראית וחריגה, שאינה נובעת מעליות שכר שגרתיות במגזר הציבורי וברשויות המקומיות, אלא נובעת, בחלקה הגדול, מחריגות ומחגיגות השכר במגזר הציבורי – אותם סכומים פנטסטיים שמתפרסמים מדי שנה ברוח הממונה על השכר במשרד האוצר, או עם קריסת גוף ציבורי גדול, כמו בית החולים הרסה. משרד האוצר לא עשה עד היום פעולה ממשית לבלימת חריגות השכר הללו; ולא הנהיג שיטות פיקוח אפקטיביות. האוצר רק מדרווח על העוולות הנעשות על-חשבון הציבור, בלי להיאבק בהן. פעם אושר לרשויות המקומיות להעלות את הארנונה בשיעור של 80% מהשינוי במדר המשולב.

ניתן היה להניח שרשויות המדינה יחדלו מלהמשיך ולהעלות את נטל המס על המגזר העסקי. אולם טעינו. הן מצאו דרך פתלתלה וחמקמקה להמשיך ולהעלות את נטל המס, ללא שקיפות, ללא תיקוני חוק וללא בקרה של ועדות הכנסת, וזאת, דרך צינור מס הארנונה

בשנתיים האחרונות הועלה נטל המסים המוטלים על המגזר העסקי ועל משקייהבית במידה ניכרת: מס החברות עלה מ-24% ל-26.5%; המס על משיכת

דיבידנד עלה מ-25% ל-30%, מס היסוף עלה ל-32%; והמס הישיר על הכנסות יחידים עלה בחדות ל-43%, כאשר הכנסת היחיד עולה על 14 אלף שקלים.

מול העלאה מאסיבית זו בנטל המס, אשר ספק רב אם היא אכן תביא לגידול בהכנסות המדינה, ניתן היה להניח שרשויות המדינה יחדלו מלהמשיך ולהעלות את נטל המס על המגזר העסקי. אולם טעינו. הן מצאו דרך פתלתלה וחמקמקה להמשיך ולהעלות את נטל המס, ללא שקיפות, ללא תיקוני חוק וללא בקרה של ועדות הכנסת, וזאת, דרך צינור מס הארנונה.

על מנת להבין את חוסר ההגינות של השימוש בצינור זה, נתחיל בהודעה שקיבלו החודש העסקים ותושבי תל-אביב, שבה נאמר: "הוחלט על תוספת חיוב ריאלית בשיעור של 1.3% לכל הנכסים בתחום השיפוט של העיר...". צוין, כי תוספת זו מחייבת אישור של השרים (שרי הפנים והאוצר), ועוד צוין באותיות זעירות, לב-ליבה של הבעיה, כי התוספת שטרם אושרה "היא בנוסף לשיעור העדכון של 3.66% לפי חוק ההסדרים". הנתון הזה, "עדכון של 3.66%" (כלומר, ייקור הארנונה) שהופיע באותיות זעירות ראוי לתשומת-לב מיוחדת. העדכון האוטומטי של הארנונה נעשה מחציתו על-פי עליית מדד יוקר המחיה (המחירים) ומחציתו על-פי עליית מדד

(צילום: איל יצהר)

סחלקת ארנונה בעיריית ת"א. לחלוב עוד ועוד

מקומיות שקיבלו אישורים חריגים גם ב־2012 וגם ב־2013. הגענו למצב אבסורדי. בעוד שהממשלה רוצה להוריד את יוקר המחיה והדירור, היא עושה את ההיפך. במקום שהרשויות יעשו מאמץ עליון להתייעל ולהפסיק את הבזבזים כפי שהשתקף ברוח מבקר המדינה האחרון, מאשרים להן להמשיך ולהעלות את נטל מס הארנונה בניגוד לתכלית המרכזית של החוק. במקום שהאישור החריג ינתן במשורה, ובמקרים ממש יוצאי־דופן, הוא הופך להיות לנורמה. וכך הפכו את מס הארנונה לאחד המעוותים והבלתי־הוגנים במדינה. שר הפנים גרעון סער נקט לאחרונה פעולה חיובית של שינוי מועדים, כדי להבטיח שבחודש דצמבר של השנה הקודמת, כבר יהיה ברור לרשויות מהו שיעור ההעלאה, כולל כל האישורים החריגים. זאת, על מנת למנוע חיובי מס רטרואקטיביים בשנת המס הבאה. אבל בשינוי המועדים אין די. יש לעקור את "מדרד השכר במגזר הציבורי" מנוסחת ההתאמה של הארנונה, ולהחזיר את מנגנון האישורים החריגים למתכונתו הטבעית. האחריות על כך מוטלת במידה שווה על שר הפנים ושר האוצר. אסור ששר האוצר יחתום אוטומטית על אישור חריג שעליו המליץ משרד הפנים, שכן אחריות האוצר לעליית מדרד יוקר הדירור היא לא פחותה מאחריותו של שר הפנים. ●

כיום, אין יותר מדרד התייעלות, ושיעור ההעלאה הוא 100% משיעור המדרד המשולב. כאשר השכר במגזר הציבורי עולה כתוצאה מחריגות השכר, הדבר מתורגם ישירות להעלאת הארנונה לכל המגזר העסקי ולמשקי־הבית. מנגנון מובנה זה הוא דבר הזוי, מעוות וחסר הגינות. "בכירים" רבים מתפרעים, נוטלים מיליונים על־חשבוננו, וכלל הציבור משלם מס גבוה יותר. נציין, כי בתוך ההעלאה הכלל־ארצית של 3.66% טמונה גם העלאה נוספת של 0.3%. האוצר לווה 450 מיליון שקלים מהרשויות המקומיות, ובתמורה איפשר להם להעלות את נטל המס. העלאה של 3.66% היא מעוותת, לא מוצדקת ואף לא נועדה לכסות תוספת הוצאות ריאליות של הרשויות. ובכל־זאת, עיריית תל־אביב אינה מסתפקת בכך, אלא גם רוצה להוסיף עוד 1.3%. כלומר, העלאה של מס הארנונה השנה ב־15%! זאת, בנוסף לאגרת השמירה שהוטלה עלינו חודש קודם.

ה"אישור החריג" הפך לשיטפון

אם תמהתם מאיפה יש לעיריית תל־אביב את העוז לבקש אישור להעלאה חריגה נוספת? התשובה פשוטה: משרדי הפנים והאוצר הפכו, ללא שקיפות נאותה, את מה שאמור היה להיות "אישור חריג" לשיטפון. לא פחות מ־70! "אישורים חריגים" בשיעורים של בין 4% ל־20% ניתנו ב־2012 (באשמת משרדי הפנים והאוצר של הממשלה הקודמת). אבל גם בשנת 2013 ניתנו 50! אישורים חריגים, לרבות ל־42 רשויות

הכותב הוא נשיא איגוד לשכות המסחר

דעות

שלטון מקומי אוריאל לין

הרשויות חוגגות על חשבון העסקים

במרוצת השנים התברר כי האישור החריג ניתן ברוחב לב מוגזם, והוא במידה רבה היווה את הפירצה בפני השיטפון של העלאות ארנונה גור-פות. ב-2012 נכשלו שרי הפנים והאוצר כישלון חרוץ בהגנה על המגזר העסקי בפני העלאות גבוהות נוספות של הארנונה מעבר להעלאה הכללית. בשנה זו, משרד הפנים אישר באופן סיטוני וגורף העלאות חריגות של ארנונה ללא פחות מ-70 רשויות מקומיות ומועצות אזוריות, כשבמסגרת תוכנית פיילוט הוחלט כי האישור יינתן אוטומטית בכל מקרה שבו האישור החריג אינו עולה על 15%.

השרים התפרקו משיקול הדעת הנתון להם בחוק, ולא בחנו כל בקשה כמתחייב מהם באופן פרטני. נוצר מצב שבו בעוד ההעלאה הכללית באותה שנה היתה 3.2%, אושרו באופן גורף למי חצית מהרשויות המקומיות העלאות חריגות ברמות שבין 4% ל-25%.

חשוב להבין כי כל אישור להעלאה חריגה של ארנונה אינו רק בגין שנה נתונה אחת – הוא ניתן לנצח, ומהווה חלק מהבסיס שעליו יחושבו העלאות הנוספות. זוהי שערורייה, פשוטה כמשמעה. כך, לאמיתו של דבר, חזרה השליטה לרשויות המקומיות, בעוד כוונתו הברורה של המחוקק היתה ששיקול הרעת בראייה רחבה יהיה

מאז ומתמיד היה קיים מתח בין הרשויות המקומיות לבין הציבור והמגזר העסקי, בכל הקשור לחשבונות הארנונה שהונחתו לאורך השנים על פתחם של משקי הבית ובעלי העסקים.

באופן מובנה ומחמת סיבות רבות, הרשויות המקומיות שאפו תמיד לפתור את הבעיות הת-קציביות בצד ההכנסה, לגבות כמה שיותר אר-נונה ולעשות כמה שפחות מאמצים בכיוון של התייעלות וחסכון. כמובן היה להן נוח יותר להגדיל את ארנונת העסקים מאשר את הארנונה לכלל משקי הבית, שכן המאסה של ציבור המצ-ביעים היא בעיקרה ממשקי הבית.

ב-1992 התעוררה הממשלה והגיעה למסקנה שיש לחסום את השליטה המוחלטת שהיתה לר-שויות המקומיות בקביעת גובה הארנונה. בחוק ההסדרים באותה שנה נקבע כי השרים יקבעו סכומי מינימום ומקסימום בתקנות של כל אחד מסוגי הנכסים. מאוחר יותר, נקבע כי העלאות ארנונה תבוצע רק לפי שילוב של 80% מעליית המדד הכללי והשכר במגזר הציבורי, כביטוי למדד ההתייעלות. אלא שבמסגרת אותו חוק נקבע גם שכל רשות תוכל לקבל אישור חריג להעלאות הארנונה, מעבר להעלאה הכללית בכל המדינה, וזאת בהחלטה משותפת של שרי הפנים והאוצר.

של השלטון המרכזי.

בנוסף לכל, שיתף השלטון המרכזי פעור לה עם הרשויות המקומיות ביצירת תרגילים נוספים, שכל משמעותם היא העלאות נוספות ותכופות של הארנונה על המגזר העסקי, כמו לדוגמה, ביטול מקדם ההתייעלות; העלאה של 25% כדי להשוות בין שיעור הארנונה שגובה רשות אחת לשיעור ברשות הסמוכה לה; שינויי סיווג יצירתיים; הפעלת חברות גבייה פרטיות, המעצימות את העלות המוטלת על העסק, אף שלרשות המקומית מנגנון גבייה קיים; וכיום, גם ניסיון לשנות את שיטת החישוב של שטח העסק החייב בארנונה.

הארנונה היא מרכיב חשוב בהוצאות של העסק; העסק חייב לשלם את הארנונה, בין אם הוא מרוויח ובין אם הוא מפסיד. ב-2013, נסגרו לא פחות מ-42 אלף עסקים קטנים. נראה כי הגיעה השעה שהרשויות המקומיות ישנו כיוון ויחפשו את האיזון התקציבי בשיפור הגבייה, בהתייעלות, במניעת כפילויות ובחיסכון בהוצאות. על משרדי הפנים והאוצר, על אף הלחצים המובנים והידועים, להגן על המגזר העסקי ולמנוע כל תרגילים ומהלכים שיעלו את השורה התחתונה של חיוב הארנונה.

הכותב הוא נשיא איגוד לשכות המסחר

10 העלאת התוצר לנפש – יעד בר השגה:

**שילוב של מדיניות עידוד
יציאה לעבודה יחד עם מדיניות
המאפשרת לכוחות היצירתיים
במגזר העסקי להניע את צמיחת
המשק, תגדיל את התוצר
לנפש ואת משאבי המדינה.**

שכר המינימום / אוריאל לין

מס הכנסה שלילי - קצבת סעד לעובד

« באחרונה התפרסמו באמצעי התקשורת מודעות ברוח חיובית, המבשרות על "מענק הכנסה". האמת היא, שהבותרת צריכה להיות "מענק אי הכנסה". מענק הכנסה הוא מותג חדש ומשופר של המושג המוכר כ"מס הכנסה שלילי". ההיגיון מאחורי מס הכנסה שלילי הוא מתן מענקים או קצבאות לאנשים עובדים שהכנסתם נמוכה, על פי מפתח של גובה הכנסה וגודל המשפחה. במהותם, מענק הכנסה או מס ההכנסה השלילי אינם יותר מאשר מתן קצבת סעד לאדם עובד. מאחורי מהלך מרכזי וחשוב זה עומדות כוונות טובות לשיפור האמצעים הכספיים שבידי מקבלי הכנסות נמוכות. ואולם מרגע שאנו משלבים במערכת החוקים בישראל את מס ההכנסה השלילי כמהלך חברתי מרכזי, אנו מקבעים לדורות הבאים עיקרון שלפיו אדם עובד נזקק לתמיכת סעד. זהו המהלך השלילי ביותר באשר לתפישה החברתית והכלכלית שעליהן אנו רוצים להשתית את ערכי המדינה.

אדם עובד אינו צריך להיות נתמך קצבאות סעד. עליו לקבל תמורה הולמת, והוגנת עבור עבודתו, שתאפשר לו להתקיים בכבוד. זו צריכה להיות השאיפה החברתית לעידוד העבודה

בישראל. מרגע שקובעים שאדם עובד נזקק לתמיכות סעד, אנו מסכימים שעבודתו של אדם אינה מספקת כדי לאפשר לו תנאי מחיה מינימליים. אנחנו אפילו משפילים את האדם העובד. המדינה צריכה לקבוע קו יסודי ביותר - האם ברצונה להיות מדינת קצבאות, או מדינת עבודה. אם אנו שואפים להיות מדינת עבודה ולהנך לערכי עבודה, אין אנו יכולים להפוך את האדם העובד לנתמך קצבאות סעד.

הדרך הבטוחה והראויה היא להעלות באופן הדרגתי את שכרם של העובדים המצויים בשכבות השכר הנמוכות. המהלך הראשון הוא יישום הסכמי העבודה הקיבוציים הכלליים שנחתמו בין לשכת התיאום לבין הסתדרות הכללית, ובין לשכת המסחר תל אביב לבין הסתדרות העובדים הלאומית. בדרך זו, שכר המינימום יועלה בשתי פעימות – הראשונה, ביולי 2011, ל-4,100 שקל, והשנייה, באוקטובר 2012, ל-4,300 שקל. במקביל, ייושמו הפחתת המס הישיר ופטור מדמי טיפול ארגוני. מ-2004 ועד 2009 הופחת המס הישיר ברמות השכר הנמוכות, מרמה דרקונית של 800 שקל לרמה של 300 שקל. זה היה המהלך החברתי המשמעותי ביותר, אולם הוא לא היה ממותג מספיק. לעומת זאת, מס הכנסה שלילי הוא לעג לרש. אדם עובד עם שני ילדים יזכה לקבל לא יותר מ-300 שקל, ברמה הגבוהה ביותר. עבור 300 שקל אנו הופכים אדם עובד לאדם הניזון מקצבת סעד.

75

אין כל ספק שהעלאת שכר המינימום עדיפה לאין ערוך על מס ההכנסה השלילי. נרמה שהתפייסה כי יש לשפר את שכר העובדים בדרך של העלאת שכר המינימום מתחילה לחלחל. בדרך זו, מס ההכנסה השלילי נהפך מיותר. מס הכנסה שלילי פוגע במוטיווציה של העובד לעבוד יותר ולהשתכר יותר. בשלב מסוים העובד מבין שאם הכנסתו עוברת את התקרה של 6,000 שקל – הוא מפסיד את המענק. אמנם מענק זעום, אך עדיין מענק. מעבר לפגמים הערכיים, בתשלום מס ההכנסה השלילי יש גם פגמים אופרטיביים לא מעטים. הזכאות למס ההכנסה השלילי מחייבת דיווחים אמיתיים וערכניים באשר לשכרו של היחיד. זה מחייב קיומה של רשת המשקפת נאמנה מהי באמת הכנסתו של כל יחיד ויחיד במדינה, כולל אלה שעובדים בעבודה חלקית או מלאה. רשות המס אינה בנויה לטיפול בנושא האמור. יהיה טוב מאוד אם תוכל לבצע ברמה נאותה את תפקידה המרכזי בגביית מס האמת. הכותב הוא נשיא איגוד לשכות המסחר

אוריאל לין

שוויון בנטל:

הרווח של שוק העבודה

במסגרת הדיונים והגישושים הקואליציוניים עולה שאלת היסוד של עקרון השוויון בחלוקת הנטל בחברה הישראלית. לאחר עשרות שנים של פוליטיקה פתלתלה ונעדרת יושר ואומץ, אנו עוסקים, ברמה המעשית, בנושא. זהו סלע היסוד. הכל נובע מכך. עתיד החברה, הכלכלה והמדינה. כאשר מוכנים לוותר על עקרונות יסוד על פני עשרות שנים, בדרך של פשרות, המעטת החשיבות ותירוצים נוספים, חל כרסום ביסודות החברה, וכמובן כל עוד ההתפוררות אינה מתרחשת חיים באשליה שהכל בסדר וש אפשר כך להמשיך. אבל כך אי אפשר להמשיך.

אין שום עיקרון במורשת התרבותית שלנו, שלפיו אלה הלך מדים תורה מרצונם החופשי חייבים שלא להגן על האומה ועל חייהם או שלא לעסוק במלאכה. בישראל אי אפשר להפריד בין השירות בצבא ובין הכלכלה והחברה. אם אנו מעמיסים על מגזר העובדים יותר שירות מילואים, אנו מפחיתים מיכולתו לתרום לכלכלה. ואם הלכנו בדרך שלפיה לימוד תורה הוא העילה והסיבה לפטור משירות צבאי, גם אם לא כפינו, הרי לפחות פיתינו ציבור גדול השייך למגזר הדתי לא להצטרף למעגל העבודה.

התוצר השנתי לנפש בישראל עומד על 28 אלף דולרים במחירים שוטפים. נמוך מאוד בהשוואה לממוצע במדינות ה-OECD, העומד על 35 אלף דולרים. אנו יכולים להגיע לממוצע ב-OECD, ואם נשיג רמה זו נוסיף לתוצר הלאומי, העומד כיום על 929.7 מיליארד שקלים, לא פחות מ-200 מיליארד שקלים. באמצעות תוספת זו אפשר להתמודד עם צורכי החברה ועם צורכי הביטחון בלי להכביד את עול המסים.

המטרה חייבת להיות העצמת המשאבים ולא העלאת מסים או קיצוץ בתקציבים. הדרך להשגת יעד זה היא בעיקר באמצעות הגדלת השתתפות האוכלוסייה בכוח העבודה. דבר זה מחייב נחישות והתמדה על פני כמה שנים ומחויבות טוטאלית לעשות את מה שנדרש. ישאל הקורא, היכן ייווצרו מקומות העבודה? התשובה היא שמקומות העבודה ייווצרו במגזר העסקי. למגזר העסקי יש היכולת להעלות את מספר העובדים מעבר לגידול היחסי באוכלוסייה. בעשר השנים החולפות גדלה האוכלוסייה מרמה של 6,748,000 ל-7,956,000 – תוספת של 18%. באותה התקופה גדל מספר העובדים במגזר העסקי מ-1,605,000 ל-2,107,000 (31%), והתוצר העסקי זינק מ-388 מיליארד שקלים ל-671 מיליארד שקלים (53%).

במקום ליצור שתי חברות נפרדות ולטפח אותן ככאלה, עלינו לפעול כדי ליצור חברה אחת, וזאת אפשר לעשות רק על בסיס יישום עקרונות יסוד של שוויון אמת בחלוקה בנטל ובזכויות. העיוות לא ייגרע באבחת חרב אחת, ויש לאפשר הזדמנות אמת לאלה הרוצים לעבוד ולהיטיב את מצבם הככלי, גם אם בר בבר ברצונם להמשיך ללמוד תורה.

דעה צו השעה?

אני מציע - להעלות את גיל הפרישה לנשים וגברים ל-70 ולתת שני סייגים

אוריאל לין, נשיא איגוד לשכות המסחר, בטור ל-Bizportal
על הצורך בהעלאת גיל הפרישה.
"חלקה של האוכלוסייה המזדקנת גדל"

על פי הפרסום האחרון באקונומיסט, מספר האנשים בני 65 ומעלה צפוי להכפיל את עצמו בתוך 25 שנה. כיום יש בעולם כולו 600 מיליון איש בגיל 65 ומעלה. בשנת 2035 יהיו בעולם יותר מ-1.1 מיליארד איש שהם בני 65 ומעלה - 13% מכלל האוכלוסייה. מול ההזדקנות, מתרחש תהליך של מיעוט גידול האוכלוסייה וצמצום במספר הלידות החדשות. נתונים גלובליים אלה, פחות או יותר נכונים גם באשר לישראל. אולי לא ברמת גידול האוכלוסייה, אבל כן באשר לנתוני אריכות הימים שהגדילו משמעותית את חלקה של האוכלוסייה המזדקנת בתוך כלל האוכלוסייה.

נושא זה אינו חדש. מזה זמן מדברים רבות על עליית תוחלת החיים והצורך לחשב מחדש על גיל הפנסיה בישראל, שכיום הוא 67 שנה לגבר ו-62 שנה לאישה. המשמעות, שגבר יכול להחליט שהוא מפסיק את עבודתו בגיל 67 והמעסיק אף הוא יכול לכפות עליו את הפסקת עבודתו בגיל זה, מבלי שזה יחשב להתפטרות מרצון או לפיטורים. כמובן שכל הזכויות אותן צבר העובד, כולל זכויותיו עקב הפרישה, נשמרות לו. לגבי נשים - המצב שונה: הן יכולות להמשיך ולעבוד עד גיל 67 מבלי שהמעסיק יוכל לכפות עליהן הפסקת עבודה, אולם ניתנת להן הבחירה מגיל 62 ומעלה לפרוש מרצון, בכל עת, עד גיל 67.

הניסיונות להעלות את גיל הפרישה לנשים נכשלו עקב לחצים של ארגוני נשים או גורמים אחרים, שסברו שאין זה הוגן להעלות את גיל הפרישה הכפוי לנשים. לנתוני גיל הפרישה הכפוי או הרצוני בישראל, השפעה מרחיקת לכת ורחבת ממדים על יכולת המוסדות לעמוד בחובותיהם לתשלומי פנסיה לזכאים בעתיד בטווח הרחוק.

אולם את שאלת גיל הפרישה אסור לבחון רק על רקע ההשפעות שתהיינה על יכולת קרנות הפנסיה או המדינה לעמוד בהתחייבות הפנסיה צוברת או הפנסיה התקציבית. מצב בו מוסדות הפנסיה כולם, כולל המדינה, לא יוכלו לעמוד בהתחייבויות לתשלומי התמלוגים, הוא לא מצב שיפגע במדינה או בקרנות הפנסיה. אם נגיע לנקודת הזמן בה הם לא יוכלו לעמוד בהתחייבויות, יעשה שינוי בחוק, ומי שיפגע יהיו הזכאים כולם. מסיבה זו אסור לראות את נושא גיל הפנסיה רק בראיה של זכויות הפרט היום, אלא גם בראיה של התוצאות שתהיינה על כך בעתיד על הפרט עצמו.

אולם את שאלת גיל הפרישה אסור לבחון רק על רקע ההשפעות שתהיינה על יכולת קרנות הפנסיה או המדינה לעמוד בהתחייבות הפנסיה צוברת או הפנסיה התקציבית. מצב בו מוסדות הפנסיה כולם, כולל המדינה, לא יוכלו לעמוד בהתחייבויות לתשלומי התמלוגים, הוא לא מצב שיפגע במדינה או בקרנות הפנסיה. אם נגיע לנקודת הזמן בה הם לא יוכלו לעמוד בהתחייבויות, יעשה שינוי בחוק, ומי שיפגע יהיו הזכאים כולם. מסיבה זו אסור לראות את נושא גיל הפנסיה רק בראיה של זכויות הפרט היום, אלא גם בראיה של התוצאות שתהיינה על כך בעתיד על הפרט עצמו.

Getty images Israel

כמו כן ישנו שיקול נוסף כבד משקל בראיה הלאומית הכוללת - שיעור השתתפות האוכלוסיה בכוח העבודה. על פני עשרות בשנים נחשבה מדינת ישראל למדינה בה שיעור ההשתתפות בכוח העבודה היה נמוך משמעותית בהשוואה לארצות המערב. אולם נתון זה השתנה לאחרונה עקב קביעת שיטת מדידה אחרת. כיום ממוצע שיעור ההשתתפות בכוח העבודה בארצות ה-OECD הוא 70.9%, ובישראל, והנה ההפתעה הגדולה, הוא עומד על 71.5%, וזאת בשל החלטת מוסדות ה-OECD לצרף לכוח העבודה של ישראל גם את אלה המשרתים בכוחות הביטחון. הם אמנם לא עובדים במגזר האזרחי, אבל הם בטח עובדים ויתכן ועבודתם אפילו חשובה יותר. על כן היה מוצדק לחלוטין לכלול אותם במניין מספר העובדים במדינה.

אולם אסור לנו לראות בכך הישג, דווקא על שום שמספר המשרתים בכוחות הביטחון הוא גדול, והם אינם חלק מהמגזר האזרחי, חשוב לנו למצות את כוח העבודה הקיים במגזר האזרחי, ואחת הדרכים הוודאיות לכך היא העלאת גיל הפרישה - מדובר בשכבה רחבה באוכלוסיה שצברה הרבה ידע וניסיון, נשים וגברים הרוצים להמשיך ולעבוד ואשר נשללת מהם אפשרות זו.

אני מציע להעמיד את גיל הפרישה ברמה שווה לגבר ולאישה על 70 שנה, אולם עם שני סייגים: להוציא מהכלל את אלה שעובדים במקצועות פיזיים שוחקים, וכן לאפשר לנשים, על פי בחירתן, לפרוש מגיל 65 ומעלה. אם תעדפנה, תוכלנה כמובן להמשיך ולעבוד עד גיל 70. מהלך כזה יסייע לנו מאוד לעמוד בהתחייבויות של הקרנות והמדינה לגמלאים בעתיד, וגם יעלה את התוצר הלאומי, שבחלקו הוא תוצאה ישירה של שיעור השתתפות האוכלוסיה בכוח העבודה.

שוק העבודה

אוריאל לין

בשווייץ הוא 344 מיליארד דולר - לעומת 238 מיליארד דולר בישראל; התוצר לנפש שם, במונחי כוח קנייה, הוא 43,900 דולר - לעומת 31,400 בישראל.

אולי תתפלאו על ההשוואה לשווייץ המתקדמת לעומת ישראל שעדיין לא פיתחה את מלוא יכולותיה, אך מתברר כי הפער הגדול בינינו לשווייץ אינו באיכות כוח האדם או ביעילות ניהול הכלכלה והתקציב. הסיבה המרכזית לפער בין ישראל לשווייץ ולמה שהיינו יכולים להיות, היא הפער העצום בהשתתפות האוכלוסייה בכוח העבודה. שיעור ההשתתפות בתעסוקה בגילאי 15-64 בישראל הוא 66.2% - לעומת 83% בשווייץ, פער דרמטי ורב ממדים.

במשך השנים התקבע בישראל מבנה תעסוקה מעוות. שיעור האבטלה הנמוך בישראל הוא בהחלט הישג שראוי להתברך בו, אבל שיעור האבטלה נמדד מול דורשי העבודה. אם יש אוכלוסייה גדולה, כשירה לעבודה, שאינה מחפשת עבודה ומובטלת במלוא מובן המלה, היא לא נכללת בחישוב האבטלה. מסיבה זו המדד החשוב

כל מפלגה שרוצה להעניק רציונות ומשמעות אמת לחלק הבלבלי במצע שיוצג לציבור במערכת הבחירות הנוכחית, חייבת לומר לנו, ובמונחים אופטימיים, מה בדיוק היא מתכוונת לעשות כדי להגדיל את שיעור השתתפות האוכלוסיה בכוח העבודה.

עניין זה הוא אחד הנושאים המרכזיים, אם לא המרכזי ביותר הנוגע למבנה המשק בישראל, ולאורך שנים הוא עקב אכילס של המדינה. אם לא נצליח להגיע להישגים משמעותיים בהגדלת שיעור השתתפות האוכלוסייה בכוח העבודה, לא נוכל לעמוד לאורך שנים ביעדים הביטחוניים והחברתיים הניצבים בפנינו.

אכן, בשנים האחרונות התמודד משרד האוצר עם בעיה זו. מ-2009 עד אמצע 2012 גדל שיעור ההשתתפות בשוק העבודה בישראל ב-2.5%, כאשר שר האוצר נרתם לאתגר עד שאפילו הציע לשחרר את בני הישיבות משירות צבאי ובלבד שישתלבו בשוק העבודה. הוא הבין היטב את חשיבות המשימה.

קחו לדוגמה את שווייץ, המונה כ-8 מיליון תושבים, ברומה מאוד לישראל. התמ"ג

**יותר הוא שיעור השתתפות האוכלוסייה
בכוח העבודה - ולא שיעור האבטלה.**

האוכלוסייה העובדת בישראל נושאת על גבה נטל ענק של האוכלוסייה שאינה עובדת, ותוצאה עגומה זו היא פרי היסוד טורי של מערכת שגיאות וויתורים. חלק מהאוכלוסייה שאינה עובדת עוסף את אי העבודה באידיאולוגיה דתית.

יתר על כן, קיימת גם אוכלוסייה שאינה עובדת כדרך חיים על שום היעדר כישורים בסיסיים. עם אוכלוסייה זו החלה להתמודד תוכנית ויסקונסין, שבמקום לשפרה - נקטלה בכנסת בנימוקים דמגוגיים ופופוליסטיים.

אף ממשלה עתידית לא תוכל להתחמק מהתמודדות עם העניין. האוכלוסייה העובדת לא תוכל להמשיך לשאת על גבה את האוכלוסייה שאינה עובדת. כל המפלגות המבקשות את אמון הציבור יצטרכו לתת תשובה ברורה איך הן מתמודדות עם כשל מבני זה. חלק גדול מעתידה של ישראל יושפע מכך - וזה בוודאי חשוב לא פחות מן האיום האיראני.

הכותב הוא נשיא איגוד לשכות המסחר

עיצוב logo

איגוד לשכות המסחר

ארגון הגג של המגזר העסקי החופשי בישראל

בית לשכת המסחר

רח' החשמונאים 84 ת"א 6713203 | ת.ד. 20027 תל אביב 6120001

טל'. 03-5631010 | פקס. 03-5619025

chamber@chamber.org.il | www.chamber.org.il